

Copyright © 2022.

TATJANA JOSIPOVIĆ, IVANA KANCELJAK, SAŠA NIKŠIĆ,
SINIŠA PETROVIĆ, KRISTIЈAN POLJANEC, DAVOR ADRIAN BABIĆ,
DORA ZGRABLJIĆ ROTAR, MARKO BARETIĆ, HANO ERNST,
TOMISLAV JAKŠIĆ, ANTUN BILIĆ, ŽELJKO POTOČNJAK,
ANDREA GRGIĆ, IRENA MAJSTOROVIĆ, IVAN ŠIMOVIĆ, TENA
HOŠKO, MARKO JURIĆ, ROMANA MATANOVAC VUČKOVIĆ,
MIŠO MUDRIĆ, IVA SAVIĆ, JASENKO MARIN

(sva prava pridržana)

Recenzenti:

akademik JAKŠA BARBIĆ
professor emeritus Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. DAMJAN MOŽINA
Pravni fakultet Sveučilišta u Ljubljani

prof. dr. VERICA TRSTENJAK
SFU University Vienna / University of Ljubljana
nezavisna odvjetnica na Sudu Europske unije (2006 – 2012)

*Tatjana Josipović, Ivana Kanceljak, Saša Nikšić,
Siniša Petrović, Kristijan Poljanec, Davor Adrian Babić,
Dora Zgrabljčić Rotar, Marko Baretić, Hano Ernst,
Tomislav Jakšić, Antun Bilić, Željko Potočnjak,
Andrea Grgić, Irena Majstorović, Ivan Šimović,
Tena Hoško, Marko Jurić, Romana Matanovac Vučković,
Mišo Mudrić, Iva Savić, Jasenko Marin*

PRIVATNO PRAVO EUROPSKE UNIJE

– posebni dio –

Urednica: Tatjana Josipović

N
NARODNE
NOVINE

Zagreb, svibanj 2022.

Literatura: Ćurković, M.; Miletić, V., *Pravo osiguranja Europske ekonomske zajednice*, Croatia osiguranje d.d., Zagreb, 1993.; Ćurković, M., *Obvezna osiguranja u prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2007.; Ćurković, M., *Komentar Zakona o obveznim osiguranjima u prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2013.; Ćurković, M., *Nastanak i obuhvat regulatornih odredbi o distribuciji osiguranja*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 1, 2019., str. 23 – 28; Ćurković M., *Obveze osiguravajućih društava u distribuciji osiguranja prema EU direktivi 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD)* u: Ćurković, M.; Krišto, J.; Zorić D. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Hrvatski dani osiguranja 2017.*, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2017., str. 7 – 22; Gavella, N., *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2019.; Gavella, N.; Alinčić, M.; Hrabar, D.; Gliha, I.; Josipović, T.; Korać, A.; Baretić, M.; Nikšić, S., *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002.; Grgić, M., *Harmonizacija propisa iz područja osiguranja i reosiguranja putem pravnog okvira Solvency II*, Zagrebačka pravna revija, sv. 2, br. 2, 2013., str. 163 – 183; Josipović T., *Zaštita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi*, *Načela i standardi zaštite u odlukama Suda Europske unije*, Narodne novine, Zagreb, 2018.; Kadunić, U., *The Impact of the Principles of European Insurance Contract Law on the Single Market*, Master Thesis, Faculty of Law, KU Leuven, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Leuven/Zagreb, 2016.; Keglević, A., *Ugovorno pravo osiguranja, obveza obavještavanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, Školska knjiga, Zagreb, 2016.; Klobučar, D., *Risk management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, 2007.; Marano, P.; Siri, M. (ur.): *Insurance Regulation in the European Union, Solvency II and Beyond*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017.; Matijević, B. *Pojam »uporaba vozila« u osiguranju od automobilske odgovornosti – nova praksa Suda Europske Unije*, Zbornik radova sa XXI. Međunarodnog naučnog skupa »Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje«, Institut za uporedno pravo – Udruženje za odštetno pravo, Beograd/Valjevo, 2018.; Pauković, H., *Instrumenti zaštite potrošača u osiguranju*, u: Jakovčević, D. i Krišto J. (ur.): *Industrija osiguranja u Hrvatskoj*, Grafit-Gabrijel d.o.o., Zagreb, 2012., str. 379 – 399; Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja (komentar zakonskih odredaba)*, Tectus, Zagreb, 2009.; Primorac, Ž., *Aktualna pitanja uspješnosti implementiranja Direktive 2004/113/EZ i provedbe odluke Test-Achats u europskim pravnim sustavima* u: Ćurković, M.; Dobrić, S.; Horvat Martinić, J.; Krišto, J.; Šker, T. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne*

konferencije *Dani hrvatskog osiguranja 2015.*, Zagreb, 2015., str. 21 – 30; Ramljak, B., *Pravo osiguranja*, Mate d.o.o., Zagreb, 2018.; Šaban, D., *Pojam uporabe motornog vozila u pravu osiguranja od automobilske odgovornosti*, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 17., Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, str. 277 – 298; Šenjug, K. F., *Odgovornost osiguratelja po polici automobilske odgovornosti za naknadu štete nastale spontanim požarom na parkiranoj motornom vozilu i pojam uporabe motornog vozila u domeni ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 1., 2019. str. 71 – 79; Grubišić Đogić, N., *Direktive EU-a o obveznome osiguranju od građanske odgovornosti za štete od motornih vozila u praksi suda EU*, u: Ćurković, M.; Dobrić, S.; Horvat Martinović, J.; Krišto, J.; Šker, T. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015.*, Zagreb, 2015., str. 73 – 84.

1. Pojam	1	3.1. Zaštita potrošača i drugih korisnika osigurateljnih usluga	22
2. Pravni izvori privatnog prava osiguranja EU-a	13	3.2. Zaštita žrtava u prometu sustavom obveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika motornih vozila	48
3. Posebno uređeni instituti i područja EU-ova privatnog prava osiguranja u redu slažem se	22	3.3. Izvansudsko rješavanje sporova	67

1. Pojam

Osiguranje (engl. *insurance*, njem. *Versicherung*, franc. *assurance*, tal. *assicurazione*) djelatnost je pomoću koje se zainteresiranim osobama pruža ekonomska zaštita od određenih opasnosti (rizika) koje ugrožavaju njihovu imovinu i tjelesni integritet.¹ Djelatnost pružanja te ekonomske zaštite, načelno govoreći, javlja se u dva temeljna pojavna oblika. Obilježje prvog oblika je da se više osoba izloženih istim ili sličnim rizicima sporazumiju o zajedničkom snošenju tih rizika na načelu uzajamnosti. Tada govorimo o uzajamnom osiguranju.² Drugi oblik karakterizira pojava specijaliziranih trgovaca – osiguratelja. Oni za naknadu (premiju osiguranja), preuzimaju obvezu ekonomske zaštite drugih osoba koje su izložene određenim rizicima, ili je njihova imovina izložena rizicima, i to najčešće (iako ne isključivo) isplatom određenoga novčanog iznosa (osigurnine, svote osiguranja) tim osobama u slučaju ostvarenja unaprijed ugovorenoga rizika (nastanka osiguranog slučaja). Taj drugi pojavni oblik nazivamo premijsko osiguranje.³

Tijekom više tisuća godina svojeg razvitka, osiguranje se od jednostavnih *ad hoc* oblika uzajamnog osiguranja postupno preobrazilo u vrlo složenu financijsku djelatnost koja ima ogromno gospodarsko značenje na europskoj i svjetskoj razini.⁴ Upravo zbog transferiranja rizika poslovanja gospodarskih poduzetnika osiguranje je

¹ Pavić, D., *Ugovorno pravo osiguranja (komentar zakonskih odredaba)*, Tectus, Zagreb, 2009., str. 7.

² Povijesno gledano, počeci osiguranja vezani su upravo uz uzajamno osiguranje, i to ono pomorsko. U Kini, 3 000 godina prije Krista, pri transportu robe čamcima na rijeci Jangtze, nerijetko se roba, na opasnim mjestima, s jednog velikog čamca prenosila na više malih čamacica, kako bi se u slučaju potonuća spasilo što više čamacica i robe. Eventualni gubitak nekog čamca i robe na tome čamcu snosili bi svi trgovci zajedno. Usp. Ramljak, B., *Pravo osiguranja*, Mate d.o.o., Zagreb, 2018., str. 7.

³ Uzajamno i premijsko osiguranje samo su neki od oblika zaštite od rizika koji ugrožavaju imovinu i osobe, a nikako nisu i jedini. Primjerice, određeni poduzetnik može dio stečenih prihoda rezervirati, odnosno odvojiti i čuvati za slučaj da bude pogođen stanovitim rizicima koji bi mogli ugroziti njegovo poslovanje (npr. uništenje ili oštećenje poslovnih objekata, strojeva, gubici u poslovanju, nemogućnost isplate plaće radnicima). Iz tako stvorenih namjenskih sredstava on će moći sanirati štetne posljedice koje su ga pogodile. Tu je riječ o samoosiguranju. Međutim, strogo uzevši, samoosiguranje nije oblik profesionalnog obavljanja djelatnosti osiguranja i, za razliku od uzajamnog i premijskog osiguranja, ne temelji se na ugovoru koji su zaključile zainteresirane osobe. To je i logično jer je kod samoosiguranja riječ o ekonomskoj zaštiti koju ostvaruje jedna osoba za rizike kojima je u svojem poslovanju ona izložena. U današnjem poslovanju nerijetko se kombiniraju svi spomenuti oblici (a i brojni drugi) ekonomske zaštite u slučaju nastanka osiguranog slučaja. Čak i sami osiguratelji rizike svojeg poslovanja osiguravaju, kada govorimo o reosiguranju kao »osiguranju osiguratelja« od rizika njihove osigurateljne djelatnosti.

⁴ U 2019. europski osiguratelji ostvarili su 1254 milijarde eura zaračunate bruto premije, a ukupno su isplatili 997 milijardi eura na ime svojih obveza iz sklopljenih ugovora o osiguranju. U toj je godini svaki Europljanin u prosjeku potrošio 2085 eura na plaćanje premije osiguranja. Izvor: *European*

danas, iz perspektive suvremenog poduzetnika, neizostavna komponenta upravljanja rizicima njegova poslovanja (tzv. *risk management*).⁵ Iz perspektive globalnoga gospodarstva, osiguranje je jedan od logističkih temelja odvijanja prometa osoba, robe i usluga na globalnoj razini.

3 Osim gospodarske funkcije osiguranja, važna je i njegova socijalno-zaštitna funkcija. Ona je posebno prisutna kod određenih vrsta osiguranja, kao što su osiguranje od posljedica elementarnih nepogoda, životno osiguranje (osobito s investicijsko-štednim komponentama), zdravstveno osiguranje itd.⁶

4 Da bi moglo ostvarivati sve navedene funkcije, osiguranje nužno mora biti odgovarajuće pravno uređeno. Pri tome valja imati na umu da obavljanje te djelatnosti nužno podrazumijeva stupanje u različite društvene odnose između subjekata i javnog, i privatnog prava. Te je odnose, zbog pravne sigurnosti, potrebno precizno urediti. Upravo kao posljedica navedenoga razvilo se pravo osiguranja.

5 Pod pojmom prava osiguranja (engl. *insurance law*, njem. *Versicherungsrecht*, franc. *droit des assurances*, tal. *dirritto delle assicurazioni*) podrazumijeva se skup pravnih normi koje uređuju gospodarsku djelatnost osiguranja i pravne odnose iz poslova osiguranja.⁷

Kao što se vidi iz same njegove definicije, normama prava osiguranja uređuje se:

- a) gospodarska djelatnost osiguranja i
- b) pravni odnosi iz poslova osiguranja.

6 Kada se govori o normama kojima se uređuje gospodarska djelatnost osiguranja, tada zapravo govorimo o tzv. statusnom pravu osiguranja. Riječ je o skupu normi iz područja prava osiguranja kojima se uređuju uvjeti za osnivanje, poslovanje i prestanak društava za osiguranje i drugih pravnih osoba koji se bave različitim poslovima iz područja osiguranja (primjerice zastupnika i posrednika u osiguranju kao specifičnih distributera osiguranja) te nadzor nad radom tih društava.

7 S obzirom na to da je nadzor nad poslovanjem poduzetnika na području osiguranja vrlo sustavno i precizno reguliran normama nacionalnog prava pojedinih država, i prava EU-a (koje je u ogromnoj mjeri uvjetovalo sadržaj nacionalnih prava država članica), u literaturi postoji i podjela prava osiguranja koja posebno apostrofira zasebnost tzv. nadzornog prava osiguranja.⁸ Nadzorno pravo osiguranja uređuje odnos između države i poslovnih subjekata koji se bave poslovima osiguranja, pri čemu je država nadređena jer nadzire zakonitost rada tih subjekata preko za to ovla-

Insurance 2019 – Key Facts, obj. na: https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/Key%20facts-2019%20data_0.pdf (stranica posjećena: 15. 3. 2021.).

⁵ O ulozi osiguranja u kontekstu *risk managementa* v. Klobučar, D., *Risk management i osiguranje*, Tectus, Zagreb, 2007.

⁶ Na taj način osiguranje može u znatnoj mjeri popuniti nedostatke tzv. socijalnih – zdravstvenih i mirovinskih osiguranja, koja su, ne samo u Republici Hrvatskoj, propisana kao obvezna osiguranja, a koja nerijetko ne uspijevaju u cijelosti ispuniti svoju funkciju, odnosno očekivanja onih koji su, na načelima solidarnosti i uzajamnosti, tijekom relativno dugog razdoblja izdvajali sredstva za financiranje tog državnog sustava socijalnih osiguranja.

⁷ Pavić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 34.

⁸ V. Ramljak, *op. cit.* u bilj. 2, str. 4 – 5.

štenih državnih tijela. U kontekstu djelatnosti osiguranja, u Republici Hrvatskoj to je Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga – HANFA. U tom smislu bi nadzorno pravo osiguranja imalo javnopravni karakter.

Statusno pravo u užem smislu (bez nadzornog prava osiguranja) obuhvaća, među ostalim, i odnose između dioničara društva za osiguranje i članova uprave te nadzornog odbora tog društva, kao i njihov odnos prema samom društvu. U tom smislu riječ je o specijaliziranom pravu osigurateljnih (trgovačkih) društava, koje je privatnopravnog karaktera, i koje bi prema pravu društava bilo u položaju posebnog pravnog uređenja prema općem.

Pod pravnim odnosima iz poslova osiguranja podrazumijevaju se ponajprije pravni odnosi nastali na temelju ugovora o osiguranju i tim ugovorom su u prvom redu uređeni. Riječ je o pravnim odnosima između stranaka ugovora – osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, ali može biti riječ i o odnosima koji uključuju i druge osobe koje mogu imati određena prava iz ugovora o osiguranju – osiguranika i korisnika osiguranja. Osiguranik je, kod životnog osiguranja, osoba čiji je život osiguran, dok je kod osiguranja odgovornosti osiguranik naziv za osobu čija je odgovornost osigurana. Korisnik osiguranja je osoba koja ima pravo da joj se isplati osigurnina, odnosno da joj osiguratelj izvrši neku drugu činidbu koju se ugovorom o osiguranju obvezao izvršiti. Ugovaratelj osiguranja, osiguranik i korisnik osiguranja mogu, ali i ne moraju biti iste osobe. Dapače, moguće su situacije da sve tri uloge ima jedna osoba, ali je moguće i da je riječ o trima različitim osobama.⁹

⁹ Kod određenih vrsta osiguranja, u prvom redu obveznih osiguranja kao što je, primjerice, obvezno osiguranje od odgovornosti vlasnika motornih vozila za štetu nastalu uporabom toga vozila, prava oštećenika, odnosno korisnika takvog osiguranja utvrđena su prema samom zakonskom propisu pa je u tom smislu položaj toga korisnika osiguranja specifičan. On ima samostalan pravni položaj prema osiguratelju i ne temelji sadržaj svojeg prava da zahtijeva naknadu štete od osiguratelja primarno na odredbama ugovora o osiguranju koje je taj osiguratelj zaključio s osiguranikom (vlasnikom vozila kojim je prouzročena šteta) nego na zakonu. Dakle, riječ je o izvanugovorno utemeljenom pravnom odnosu koji obvezuje osiguratelja štetnikove odgovornosti da oštećeniku nadoknadi štetu koju mu je prouzročio štetnik. Formalnopravno uporište za tezu da je riječ o izvanugovornoj odgovornosti za štetu možemo pronaći i u normama prava EU-a. Preciznije, pitanje mjerodavnog prava u sporovima u povodu direktne tužbe oštećenika prema osiguratelju štetnikove odgovornosti uređeno je člankom 18. Uredbe (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu koje se primjenjuje na izvanugovorne obveze (»Rim II«), Službeni list EU-a, L 199, 31. 7. 2007., str. 40 – 49; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 73 – 82. Dakle, to pitanje je riješeno propisom koji na razini EU-a uređuje mjerodavno pravo za izvanugovorne, a ne ugovorne odnose. Međutim, činjenica je da, ako nije bilo sklopljenog ugovora o osiguranju odgovornosti vlasnika vozila s konkretnim osigurateljem, oštećenik ne bi mogao zahtijevati od toga konkretnog osiguratelja naknadu štete. Dakle, uspostava oštećenikovog pravnog odnosa s osigurateljem, u kojem oštećenik kao korisnik osiguranja traži od osiguratelja isplatu naknade štete prouzročene motornim vozilom sukladno odredbama relevantnog zakonskog propisa, posljedica je i činjenice da je vlasnik toga vozila – štetnik koji je ujedno i osiguranik, zaključio ugovor o osiguranju odgovornosti upravo s tim osigurateljem. Činjenicu postojanja toga ugovora oštećenik će, uz druge relevantne činjenice, morati dokazati u postupku protiv osiguratelja, a na tako utvrđeno činjenično stanje, u pogledu ocjene osnovanosti oštećenikovog zahtjeva, primjenjivat će se, ponajprije, zakon koji uređuje tu vrstu osiguranja, a ne ugovor o osiguranju (ugovor se može primijeniti samo iznimno, ako za oštećenika predviđa povoljnija prava nego što to propisuje relevantni zakon). Dodatno je specifičan položaj žrtve prometne nezgode kojemu je šteta prouzročena vozilom čiji vlasnik uopće nije osigurao svoju odgovornost. U takvom slučaju nacionalni i EU propisi predviđaju da se naknada štete može zahtijevati od posebnog tijela koje u tu svrhu mora imenovati država. U Republici Hrvatskoj to je tijelo Hrvatski ured za osiguranje. Riječ je o tipičnom izvanugovornom pravnom odnosu, utemeljenom u cijelosti na zakonu, pri

- 10 Povijesno gledano, pravo osiguranja razvijalo se onako kako se razvijala i sama osigurateljna djelatnost. Da bismo potkrijepili tu tvrdnju, navedimo da se osiguranje, s obzirom na ono što se želi zaštititi, dakle što je, uvjetno nazvano »objekt« osiguranja, dijeli na životno i neživotno osiguranje.¹⁰ Svaka od tih vrsta osiguranja ima svoje ekonomske i tržišne specifičnosti. Zato su usluge životnog i neživotnog osiguranja, načelno govoreći, zasebne osigurateljne usluge. U skladu s tim, i izvori prava osiguranja, na nacionalnoj razini, ali i na razini EU-a, osim normi koje vrijede za sve vrste osiguranja imaju i zasebne norme za svaku od navedenih vrsta osiguranja.¹¹
- 11 Drugi primjer kojim bi se mogao ilustrirati paralelan razvoj osiguranja i prava koje ga uređuje odnosi se na pitanje pravnih odnosa vezanih uz jedan specifičan segment poslova osiguranja – prodaje (distribucije) osigurateljskih proizvoda, pri čemu su se postupno izdvojili zasebni poduzetnici iz djelatnosti osiguranja – posrednici i zastupnici (brokери i agenti) u osiguranju. Kako su se na tržištu javljali novi i vrlo različiti modaliteti prodaje osigurateljskih usluga, pri čemu su posrednici i zastupnici iz osiguranja, kao dionici na osigurateljskom tržištu, dobivali sve više na važnosti kao »most« između osiguratelja i ugovaratelja osiguranja, tako su se razvijale i zasebne i sve preciznije te strože pravne norme koje uređuju njihov položaj na tržištu, ali i njihova prava i obveze prema klijentima.¹²
- 12 Dok se status poduzetnika na tržištu osiguranja uređuje najvećim dijelom odredbama javnoga prava (u prvom redu prava tržišnog natjecanja), norme koje uređuju međusobna prava i obveze između osigurateljskih poduzetnika i njihovih klijenata (dakle, koje uređuju privatnopravne odnose), norme su privatnoga (obveznog) prava osiguranja.¹³

kojem oštećenik ima pravo zahtijevati od Hrvatskog ureda za osiguranje naknadu pretrpljene štete, u skladu s propisima relevantnog zakona. Međutim, tu ne bi bilo riječi o klasičnom pravnom odnosu iz djelatnosti osiguranja, nego o pravnom odnosu utemeljenom na javnopravnoj prisilnoj odredbi koja nameće određenom tijelu obvezu naknade takvih šteta, s ciljem zaštite određenih skupina za koje je utvrđen javni interes da ih je potrebno posebno zaštititi, a to su žrtve prometnih nesreća.

¹⁰ Riječ je o podjeli koja je definirana izvorima javnog prava, preciznije upravno-pravnim izvorima. U kontekstu privatnopravnih izvora prava, u prvom redu izvora ugovornog prava osiguranja, životna osiguranja ponekad se, ne baš sasvim precizno, nazivaju osiguranjima osoba, a neživotna osiguranja nazivaju se osiguranjima imovine. Unutar osiguranja imovine postoje osiguranja stvari i osiguranja odgovornosti.

¹¹ Tako je Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. a 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II), Službeni list EU-a, L 335 17. 12. 2009., str. 1 – 155; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 153 – 307, (dalje: Direktiva Solventnost II) kodificirala, među nizom drugih prethodno donesenih propisa europskog prava osiguranja, i šest ranije donesenih direktiva, od kojih su tri bile iz područja životnog osiguranja, a tri iz područja neživotnog osiguranja. Solventnost II zasigurno je najvažniji do sada doneseni propis europskog prava osiguranja i o njemu će u nastavku teksta biti više riječi. Solventnost II je u hrvatski pravni poredak implementirana odredbom Zakona o osiguranju, NN, br. 30/15, 112/18, 63/20 i 133/20.

¹² Pitanje distribucije osiguranja na razini EU-a sustavno je uređeno Direktivom (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja, Službeni list EU-a, L 26, 2. 2. 2016., str. 19 – 59.

¹³ Međutim, ponekad i norme javnoga prava indirektno mogu djelovati i na privatnopravne odnose, radi zaštite ostvarivanja i promicanja općih i javnih interesa, kao i interesa onih koje se iz nekih pravno-političkih razloga privilegira. Usp. Gavella, N., *Privatno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 24 – 27.

2. Pravni izvori privatnog prava osiguranja EU-a

Sekundarni izvori prava EU-a iz područja tržišnog natjecanja (ponajprije direktive i uredbe) morali su ostvariti ciljeve zacrtane primarnim izvorima toga prava – Ugovorima o osnivanju odnosno funkcioniranju EU-a. Dakle, ti sekundarni izvori prava morali su stvoriti pravni okvir za djelovanje unutarnjeg (zajedničkog) tržišta osiguranja, za slobodu pružanja osigurateljskih usluga i ostvarenja slobode poslovnog nastana. Drugim riječima, moralo se stvoriti iste uvjete za pružanje usluga svim osigurateljima, i izvan nacionalnih granica »matičnih« država, odnosno država u kojima su ti osiguratelji osnovani.¹⁴ Zbog specifičnosti osiguranja kao djelatnosti, te ciljeve nije bilo moguće ostvariti samo na osnovi općih izvora sekundarnog prava EU-a o pružanju usluga i poslovnom nastanu nego je europski zakonodavac morao kreirati posebne norme upravo za djelatnost osiguranja. To su norme iz područja zaštite tržišnog natjecanja. Riječ je, načelno govoreći, o normama javnopravnog karaktera. Te se norme u najvećoj mjeri nalaze u istim onim sekundarnim izvorima prava u kojima EU regulator uređuje i pitanje unutarnjeg ustroja osigurateljskih društava i, posljedično tome, neizravno normira i privatnopravne odnose (međusobna prava i obveze) između društva, njegovih članova i organa tih društava. Slijedom toga su propisi koji uređuju tržišno natjecanje isti oni propisi koji sadrže i one norme koje su, bar neizravno, relevantne i za privatnopravne odnose osigurateljskih društava i njihovih članova, odnosno članova upravljačkih i nadzornih organa toga društva.¹⁵

Međutim, uređenje unutarnjeg tržišta osiguranja EU-a na principima liberalizacije i pravila poslovanja koja vrijede jednako za sve dionike na tome tržištu zahtijeva i zaštitu ugovaratelja i korisnika osigurateljskih usluga, najčišće potrošača. Oni moraju imati jednaku zaštitu na području cijelog EU tržišta. Osigurateljne usluge su međusobno vrlo različite i specifične, a nerijetko je riječ o uslugama, tj. »osigurateljskim proizvodima« koji prosječnom potrošaču mogu biti iznimno komplicirani i teško razumljivi. U tom smislu nužno je bilo kreiranje posebnih normi za zaštitu ugovaratelja osiguranja, odnosno korisnika osiguranja ili osiguranika. Te norme nalaze se u istim onim izvorima sekundarnog prava EU-a koji u ostalim, znatno brojnijim normama, uređuju tržište osiguranja. Europski zakonodavac je tim normama kojima je odredio određeni stupanj zaštite ugovaratelju osiguranja zapravo intervenirao u nacionalno privatno (obvezno) pravo država članica EU-a propisujući određene predugovorne i ugovorne obveze osiguratelja (i drugih distributera osiguranja) prema ugovaratelju osiguranja, odnosno korisniku osiguranja. Pri tome je definirao sadržaj, a ponekada i način odnosno oblik

¹⁴ Čurković M.; Miletić V., *Pravo osiguranja Europske ekonomske zajednice*, Croatia osiguranje d.d., Zagreb, 1993., str. 29.

¹⁵ Primjerice, Direktiva Solventnost II sadržava i propise o minimalnom osnivačkom, odnosno temeljnom kapitalu društava za osiguranje i modalitetima njegova unosa. Na taj način Solventnost II propisuje i (privatnopravnu) obvezu osnivača/članova osiguravajućeg društva da taj kapital ulože u društvo, a ispunjenje tih obveza daje im i stanovita prava. Također, Direktiva Solventnost II vrlo često propisuje dužnosti članova organa osigurateljskih društava. Neispunjavanje tih obveza može dovesti i do odgovornosti članova organa prema članovima društva. Drugim riječima, standardi koje uspostavlja Direktiva Solventnost II itekako imaju utjecaja i na privatnopravne odnose u kojima se nalaze, ili se mogu naći, društva za osiguranje.

ispunjavanja tih obveza.¹⁶ Tako su potrošači na području osiguranja zaštićeni posebnim normama potrošačkog prava osiguranja, ali dodatno i normama općeg potrošačkog prava EU-a. Riječ je o odredbama privatnopravnog karaktera.¹⁷

15 Imajući na umu navedeno, tradicionalna doktrinarna podjela prava osiguranja na: 1. statusno odnosno statusno-nadzorno pravo osiguranja i 2. ugovorno pravo osiguranja nije praćena i strogom podjelom propisa EU-a na one koji pripadaju prvoj i one koji pripadaju drugoj navedenoj skupini. S time se europski zakonodavac nije zamario. U istom europskom propisu mogu se naći odredbe koje pripadaju objema skupinama. Mogu se u istom propisu naći odredbe i javnopravnog i privatnopravnog karaktera.

16 Odredbe statusno-nadzornog prava osiguranja su po svojem karakteru upravne odredbe, odnosno odredbe koje su predominantno iz područja tržišnog natjecanja (tek neizravno utječu na privatnopravne odnose). One uređuju unutarnje tržište pružanja osigurateljnih usluga. Tu na razini EU-a doista postoji maksimalan stupanj harmonizacije.

17 Za razliku od europskog (javnog) prava tržišnog natjecanja, EU privatno pravo osiguranja ni približno nije na tako visokom stupnju harmonizacije.¹⁸ To ne znači

¹⁶ Zanimljivo je da je zaštita potrošača, u kontekstu europskog osigurateljnog zakonodavstva koje uređuje tržište osiguranja često eksplicitno naznačena kao primarni cilj koji žele ostvariti propisi poput Direktive Solventnost II, koji su najvećim dijelom javnopravni. U ovome poglavlju će ti propisi, u tom kontekstu, biti posebno analizirani.

¹⁷ Primjerice, Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća (»Direktiva o nepoštenoj poslovnoj praksi«), Službeni list EU-a, L 149, 11. 6. 2005., str. 22 – 39; Službeni list EU-a (posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 101 – 118), kao opći propis na području europskog prava zaštite potrošača, predviđa mehanizme zaštite potrošača, među ostalim, i od agresivne poslovne prakse trgovaca. U Prilogu I. te Direktive, među slučajevima agresivne poslovne prakse (koja se tom Direktivom izričito zabranjuje) navedeno je i traženje od potrošača, koji postavlja odštetni zahtjev na temelju police osiguranja, da dostavi određene dokumente koji, po razumnoj ocjeni, nisu relevantni za ocjenu opravdanosti tog zahtjeva, kao i sustavno izbjegavanje odgovora na ustrajnu komunikaciju potrošača, s namjerom da ga se odvrti od ostvarivanja njegovih ugovornih prava. U domaćoj pravnoj literaturi potvrdu da su odredbe europskih propisa s područja zaštite potrošača dio europskog privatnog prava nalazimo u: Gavella, N.; Alinčić, M.; Hrabar, D.; Gliha, I.; Josipović, T.; Korać, A.; Baretić, M.; Nikšić, S., *Europsko privatno pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002., str. 16 – 17. Prema tome, i europske odredbe o zaštiti potrošača s područja osiguranja mogu se svrstati u norme europskog privatnog prava osiguranja. U istome je djelu detaljnije elaborirano opće europsko pravo zaštite potrošača u EU, *ibid.*, str. 147 – 205. V. više Dio I. Obvezno pravo, 1. Ugovorni odnosi. Posebno o zaštiti potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, v.: Josipović T., *Zaštita potrošača od nepoštenih ugovornih odredbi, Načela i standardi zaštite u odlukama Suda Europske unije*, Narodne novine, Zagreb, 2018.

¹⁸ To ne znači da pokušaja cjelovite harmonizacije europskog privatnog prava osiguranja nije bilo. Štoviše, rad usmjeren tome cilju još uvijek traje. Pod tim pokušajima ponajprije se misli na kreiranje Načela europskog ugovornog prava osiguranja. Riječ je o skupu normi kojima bi se harmoniziralo ugovorno pravo osiguranja kao dio europskog ugovornog prava općenito. Rad na izradi toga dokumenta, na kojem rade ugledni europski znanstvenici i stručnjaci iz prava osiguranja, započeo je još 1999., dvadeset godina nakon što je neslavno završio pokušaj da se ugovorno pravo harmonizira »tvrdim« izvorom prava – direktivom o osiguranju čiji nacrt nikada nije prihvaćen. Ideja izrade i funkcioniranja Načela europskog ugovornog prava osiguranja je u tome da ona budu izvor prava koji bi zamijenio neko nacionalno pravo. Struktura Načela je takva da ona sadržavaju odredbe primjenjive na sve ugovore o osiguranju, a potom slijede odredbe o pojedinim vrstama osiguranja – odštetnom

da ne postoje norme privatnog prava osiguranja na razini EU-a. Naprotiv, nalazimo ih u europskim propisima, često istim onim koji su predominantno javnopravnog karaktera, budući da uređuju tržište osiguranja (uvjete za pristup tržištu i uvjete za obavljanje poslova iz djelatnosti osiguranja). To su:

a) Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu: Direktiva Solventnost II)¹⁹, kao i

osiguranju, osiguranju s fiksnim osiguranim iznosom, osiguranju odgovornosti, životnom osiguranju i grupnom (kolektivnom) osiguranju. Rad na načelima još traje i nije dovršen. Posljednja publicirana verzija, također nedovršena, je ona od 1. 11. 2015. Nažalost, dugogodišnji rad na Načelima još nije dao željeni rezultat, tako da još uvijek Načela ne predstavljaju izvor prava odnosno, još uvijek imamo na razini EU 27 različitih prava koja se primjenjuju na ugovor o osiguranju. Detaljnije o Načelima: Keglević, A., *Ugovorno pravo osiguranja, obveza obavještanja i zaštita potrošača u domaćem, europskom i poredbenom pravu*, Školska knjiga, Zagreb, 2016., str. 102 – 140, kao i: Kadunić, U., *The Impact of the Principles of European Insurance Contract Law on the Single Market*, Master Thesis, Faculty of Law, KU Leuven, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Leuven/Zagreb, 2016.

¹⁹ Službeni list EU-a, L 335 17. 12. 2009., str. 1 – 155; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 153 – 307.

Direktiva Solventnost II zamijenila je čak trinaest direktiva iz područja životnog i neživotnog osiguranja koje su do njezina stupanja na snagu regulirale niz pitanja vezanih uz osnivanje, poslovanje i nadzor nad društvima osiguranja. Direktiva Solventnost II je paneuropski regulatorni, odnosno nadzorni okvir za osigurateljna društva. Pri njegovu kreiranju europski zakonodavac je dotadašnje pravilo minimalnog harmoniziranja nadzora nad poslovanjem osigurateljnih društava zamijenio pravilom maksimalnog harmoniziranja. Odredio je ciljeve koje osiguravajuća društva i nacionalna nadzorna tijela moraju ostvariti, dok je same mehanizme za postizanje takvih ciljeva u znatnoj mjeri prepustio upravo spomenutim tržišnim dionicima. Direktiva Solventnost II zasnovana je na sličnoj strukturi na kakvoj počiva europsko uređenje nadzora bankarskog poslovanja. Načelno, zasniva se na tri stupa: prvi stup čine mjere kojima se određuje potreban kapital koji društva za osiguranje moraju imati. Drugi stup čine mjere koje se odnose na »kvalitetu« trgovačkog osigurateljnog društva – na upravljanje društvom i rizicima te na unutarnji svakodoban nadzor poslovanja. Konačno, treći stup počiva na preciznim izvješćima o provedenom internom nadzoru, koja se redovito dostavljaju nadzornim tijelima, ali se i javno objavljuju. Direktiva Solventnost II razvijena je u okviru tzv. »Lamfalussyjevog procesa«. To znači da je sama ta Direktiva tek okvir, tek jedan od elemenata statusno-nadzornog prava osigurateljnih društava u Europi. Na njezine odredbe nadovezuje se niz delegiranih propisa koje je donijela Europska komisija, u skladu s preporukama Europskog nadzornog tijela za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje (EIOPA) koja je osnovana 1. 1. 2011. Uredbom (EU) br. 1094/2010 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. o osnivanju Europskog nadzornog tijela (Europsko nadzorno tijelo za osiguranje i strukovno mirovinsko osiguranje), o izmjeni Odluke br. 716/2009/EZ i o stavljanju izvan snage Odluke Komisije 2009/79/EZ, Službeni list EU-a, L 331, 15. 12. 2010., str. 48 – 83; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 10., svezak 5., str. 147 – 182. Detaljnije o Direktivi Solventnost II v. Grgić, M., *Harmonizacija propisa iz područja osiguranja i reosiguranja putem pravnog okvira Solvency II*, Zagrebačka pravna revija, sv. 2, br. 2, 2013., str. 163 – 183.

EIOPA donosi i različite preporuke i smjernice za provedbu i tumačenje osigurateljnih propisa, koje također valja smatrati izvorom prava. Te preporuke na nacionalnoj razini provodi nacionalno nadzorno tijelo države članice. U Hrvatskoj je to Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Iako preporuke EIOPA-e spomenutom Uredbom o njezinom osnivanju nisu izrijekom navedene kao obvezne, nacionalno tijelo može odstupiti od njihove provedbe samo ako razloge za to detaljno obrazloži EIOPA-i. U praksi nacionalna tijela beziznimno poštuju i provode akte koje donosi EIOPA. Neke od smjernica EIOPA-e bit će, prema potrebi, navedene i opisane kao izvor prava i u ovome tekstu.

b) Direktiva (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja (dalje: Direktiva o distribuciji osiguranja)²⁰

c) Direktiva 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti (kodificirana verzija, dalje: Direktiva o osiguranju od automobilske odgovornosti).²¹ Riječ je o direktivi koja uređuje obvezno osiguranje od odgovornosti vlasnika motornih vozila. Naime, iako je europski zakonodavac još prije gotovo pola stoljeća odlučio kreirati zakonodavstvo na tom području s namjerom da olakša i unaprijedi protok osoba i dobara na zajedničkom tržištu (dakle, ponovno je primarni cilj bio »javnopravni«), s vremenom je to zakonodavstvo, izmjenama svojega sadržaja i tumačenjem Suda EU-a, u prvi plan stavilo zaštitu žrtava prometa. To je učinjeno preciziranjem obveza osiguratelja koji sklapaju ugovore o osiguranju od odgovornosti s ugovarateljima – vlasnicima motornih vozila, pri čemu je lako uočljiva tendencija proširivanja tih obveza, odnosno njihova ekstenzivnog tumačenja. Nema nikakve sumnje da je rezultat takve normativne djelatnosti europskog zakonodavca i Suda EU-a znatno interveniranje u sadržaj obveznog odnosa između ugovornih strana: osiguratelja odgovornosti i vlasnika vozila kao ugovaratelja osiguranja, ali i u sadržaj obveznog odnosa između oštećenika (žrtve, korisnika osiguranja) i osiguratelja.

19 Republika Hrvatska je implementirala odredbe Direktive Solventnost II donošenjem Zakona o osiguranju 2015., a odredbe Direktive o distribuciji osiguranja izmjenama toga propisa 2018.²² Odredbe Direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti implementirane su u Zakon o obveznim osiguranjima u prometu.²³

²⁰ Službeni list EU-a, L 26, 2. 2. 2016., str. 19 – 59.

Direktiva o distribuciji osiguranja stupila je na snagu 23. 2. 2016., a države članice su njezine odredbe morale prenijeti u svoja nacionalna zakonodavstva u roku od dvije godine od stupanja na snagu. Taj je rok naknadno produljen za još osam mjeseci tako da su države članice morale implementirati Direktivu do 1. 10. 2018. Za razliku od Direktive Solventnost II, Direktiva o distribuciji osiguranja usvojena je zbog postizanja minimalnog usklađivanja te se njome ne priječi državama članicama da zadrže ili uvedu strože odredbe radi zaštite potrošača, ako su te odredbe u skladu s pravom EU-a, uključujući i Direktivu o distribuciji osiguranja (v. recital 3. preambule Direktive o distribuciji osiguranja). Podrobnije o Direktivi o distribuciji osiguranja i Direktivi Solventnost II v. Marano, P.; Siri, M. (ur.): *Insurance Regulation in the European Union, Solvency II and Beyond*, Palgrave Macmillan, Cham, 2017. Od domaće literature vezane uz Direktivu o distribuciji osiguranja v. Čurković, M., *Nastanak i obuhvat regulatornih odredbi o distribuciji osiguranja*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 1, 2019., str. 23 – 28.

²¹ Službeni list EU-a, L 263, 7. 10. 2009., str. 11 – 31; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 7., str. 114 – 134.

²² Zakon o osiguranju, NN, br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20.

Podzakonske propise (pravilnike, upute, smjernice) na temelju Zakona o osiguranju donosi Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA). Podzakonski propisi dostupni su na www.hanfa.hr, stranica posječena: 19. 11. 2019.

²³ Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, NN, br. 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14. Za implementaciju Direktive o automobilskom osiguranju osobito je važna Glava III Zakona o obveznim osiguranjima u prometu pod naslovom »Osiguranje vlasnika vozila od odgovornosti za štete nanесene trećim osobama«(čl. 22. – 38.)

Za povijesnopравни aspekt nastanka Direktive o automobilskom osiguranju i drugih izvora prava obveznog osiguranja od odgovornosti za štete uzrokovane uporabom motornih vozila, v. Čurković M., *Komentar Zakona o obveznim osiguranjima u prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2013., str. 10 – 20.

Privatno pravo osiguranja u pravu EU-a, pod kojim se u prvom redu misli na 20 europsko ugovorno pravo osiguranja, nije, dakle, sustavno harmonizirano. Ipak, pojedini instituti privatnoga prava osiguranja uređeni su na zavidnoj razini, i spomenutim europskim propisima i praksom Suda EU-a. U takve se institute posebno ubrajaju:

a) zaštita potrošača i drugih korisnika osigurateljnih usluga;

b) zaštita žrtava u prometu sustavom obveznog osiguranja odgovornosti vlasnika motornih vozila i

c) izvansudsko rješavanje sporova.²⁴

O tim posebno uređenim institutima bit će u nastavku teksta više riječi, kao i o 21 nastojanjima da se postigne harmonizacija ugovornog prava osiguranja koja još uvijek nisu polučila očekivani rezultat.

3. Posebno uređeni instituti i područja EU-ova privatnog prava osiguranja

3.1. Zaštita potrošača i drugih korisnika osigurateljnih usluga

3.1.1. Općenito

Zaštita ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja primarni je cilj propisa u 22 osiguranju. To je jasno navedeno u preambulama (uvodnim odredbama) Direktive Solventnost II i Direktive o distribuciji osiguranja.²⁵ Tako se u Direktivi Solventnost II navodi da je glavni cilj propisa o osiguranju i reosiguranju te njihova nadzora odgovarajuća zaštita ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja. Pritom izraz korisnik osiguranja obuhvaća svaku fizičku ili pravnu osobu koja na temelju ugovora o osiguranju ima neko pravo. Zaštita ugovaratelja osiguranja pretpostavlja da društvo za osiguranje i društva za reosiguranje podliježu učinkovitom potrebnom solventnom kapitalu. Upravo zbog toga je i usvojena Direktive Solventnost II od koje se očekuje da poboljša zaštitu ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja bez obzira

²⁴ Postoje određeni propisi doneseni na razini EU koji se odnose na neke specijalizirane vrste osiguranja i koje imaju (i) privatnopravni karakter. Tipičan primjer za to su propisi iz transportnog osiguranja, kao što je Direktiva 2009/20/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o osiguranju brodovlasnika za pomorske tražbine, Službeni list EU-a, L 131, 28. 5. 2009., str. 128 – 131; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 20., str. 148 – 151. Slični primjeri postoje i u pogledu odredaba EU-a o osiguranju zračnih prijevoznika. Tim se propisima zapravo određuju granice visine privatnopravne obveze brodovlasnika ili zračnih prijevoznika da nadoknade štetu za čiji nastanak su oni odgovorni, a koja je nastala pri iskorištavanju broda ili zrakoplova. No, transportno osiguranje zapravo je tradicionalno dijelom transportnog prava pa se o tim propisima govori u poglavlju ove knjige o transportnom pravu, *infra*, poglavlje v. više Dio IX. Transportno pravo.

²⁵ Pauković, H.: *Instrumenti zaštite potrošača u osiguranju*, u: Jakovčević, D. i Krišto J. (ur.): *Industrija osiguranja u Hrvatskoj*, Grafit-Gabrijel d.o.o., Zagreb, 2012., str. 379 – 399, osobito str. 380 – 382.

na njihovo državljanstvo ili boravište.²⁶ Direktiva o distribuciji osiguranja također izriječno navodi poboljšanje zaštite potrošača kao svoj cilj.²⁷

- 23** Zaštita ugovaratelja i korisnika osiguranja, a osobito kada su oni potrošači, zasniva se na nekoliko ključnih postavki. Prije svega, još u stadiju prije nego što je sklopljen ugovor o osiguranju, mora se omogućiti potrošaču – ugovaratelju osiguranja da donese informiranu odluku o tome želi li zaključiti ugovor o osiguranju kakav se nudi kroz distribucijske kanale. Da bi to mogao, moraju mu biti jasni bitni elementi osigurateljnih proizvoda. Dakle, mora se osigurati transparentnost osiguranja. To baš i nije uvijek jednostavan zadatak jer ugovor o osiguranju nerijetko sadržava opće i posebne uvjete osiguranja, kao sastavne dijelove ugovora koje je kreirao osiguratelj, koji su opsežni i ne baš nužno u cijelosti razumljivi prosječnom potrošaču. Potrošač nerijetko nema ni sposobnosti unutar tih uvjeta uočiti upravo one odredbe koje opisuju uslugu za koju će plaćati naknadu – premiju osiguranja (tu se u prvom redu misli na opseg osigurateljnih pokrivača, osobito isključenja određenih rizika iz toga pokrivača).
- 24** Europski propisi u određenim slučajevima interveniraju i u sam sadržaj određenog tipa ugovora o osiguranju tako da uređuju što takvi ugovori moraju sadržavati, a isto tako i što takvi ugovori ne smiju sadržavati. U tom kontekstu se ostvaruje i intervencija u sam predmet ugovorne obveze osiguratelja (sadržaj njegove usluge) što znači da se, iako ne sustavno, ipak zadire u uređenje ugovora o osiguranju.
- 25** Kada govorimo o zaštiti potrošača prije sklapanja samoga ugovora o osiguranju, ali i pri sklapanju te tijekom trajanja toga ugovora, ona je ostvarena ponajprije Direktivom o distribuciji osiguranja. Kao što naziv toga propisa govori, on uređuje distribuciju osiguranja. Ta je djelatnost, prema njezinoj definiciji iz čl. 1., t. 1. Direktive o distribuciji osiguranja, vrlo složena i sastoji se od: a) predlaganja ugovora o osiguranju; b) savjetovanja o njima; c) obavljanja drugih pripremnih radnji za sklapanje ugovora o osiguranju; d) sklapanja ugovora o osiguranju i e) pružanja pomoći pri izvršavanju takvih ugovora, posebno u slučaju rješavanja odštetnih zahtjeva.
- 26** Predlaganje ugovora o osiguranju i savjetovanje o njima uključuje i pružanje informacija o jednom ili više ugovora o osiguranju u skladu s kriterijima koje odabiru potrošači putem internetske stranice ili nekog drugog medija i sastavljanje rang-liste proizvoda osiguranja, uključujući i usporedbu cijena i proizvoda ili popust na cijenu ugovora o osiguranju, ako potrošač može izravno ili neizravno zaključiti ugovor o osiguranju na internetskoj stranici ili drugom mediju. Takve internetske stranice danas nisu rijetkost i čest su način na koji ugovaratelji osiguranja odlučuju s kim će zaključiti određeni ugovor o osiguranju.²⁸

²⁶ Recitali 14., 16., 17. i 105. preambule Direktive Solventnost II.

²⁷ Recital 43. preambule Direktive o distribuciji osiguranja.

²⁸ Na sličan način je u t. 2. članka 1. Direktive o distribuciji osiguranja definirana distribucija reosiguranja. Međutim, u stavku 2. članka 1. Direktive o distribuciji osiguranja navedene su aktivnosti koje se neće smatrati distribucijom osiguranja ili reosiguranja. Riječ je o: a) usputnom pružanju informacija u okviru neke druge poslovne djelatnosti ako pružatelj tih informacija ne poduzima dodatne korake u cilju pružanja pomoći potrošaču pri sklapanju odnosno izvršavanju ugovora o reosiguranju, odnosno ako svrha te aktivnosti nije pomoći potrošaču pri sklapanju odnosno izvršavanju ugovora; b) upravljanje odštetnim zahtjevima društva za osiguranje ili reosiguranje na profesionalnoj osnovi,

Važno je napomenuti da Direktiva o distribuciji osiguranja uređuje distribuciju osiguranja bez obzira na to tko tu distribuciju provodi, odnosno o kojem je distributeru riječ. Distributer može biti: a) posrednik u osiguranju; b) sporedni posrednik u osiguranju; i c) društvo za osiguranje.

U tome se Direktiva o distribuciji osiguranja bitno razlikuje od svojeg prethodnika, Direktive 2002/92/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 9. prosinca 2002. o posredovanju u osiguranju (dalje: Direktiva 2002/92)²⁹ koja se primjenjivala samo na posrednike i zastupnike u osiguranju, a ne i na osiguravajuća društva. Osim toga, Direktiva 2002/92 nije poznavala pojam sporednog posrednika u osiguranju. Direktiva o distribuciji osiguranja stoji na stajalištu da se ugovarateljima i korisnicima osiguranja mora zajamčiti jednaka razina zaštite bez obzira na kanal kojim oni kupuju proizvod osiguranja, bilo izravno od društva za osiguranje bilo neizravno preko posrednika.³⁰ Pod »posrednikom u osiguranju« Direktiva o distribuciji osiguranja podrazumijeva svaku fizičku ili pravnu osobu, osim društva za osiguranje ili društva za reosiguranje ili njegovih zaposlenika i osim sporednog posrednika u osiguranju, koja za naknadu osniva ili obavlja poslove distribucije osiguranja. »Sporedni posrednik« u osiguranju je svaka osoba, osim kreditnih institucija i investicijskih društava, koja za naknadu obavlja poslove distribucije osiguranja kao sporednu djelatnost ako su ispunjeni dodatni uvjeti: a) da joj distribucija osiguranja nije glavna djelatnost; b) da distribuira samo određene proizvode osiguranja koji služe kao dopuna nekoj robi ili usluzi; c) da dotični proizvod osiguranja ne obuhvaća životno osiguranje ili rizik od odgovornosti, osim ako ono što obuhvaćaju dopunjuje robu ili uslugu koje posrednik pruža kao svoju glavnu poslovnu djelatnost. Primjerice, putnička agencija, načelno, bila bi sporedni posrednik u pogledu ugovora o osiguranju od otkaza putovanja budući da je riječ o dopuni usluge organiziranja putovanja koju ta agencija nudi. Međutim, ako putnička agencija svojeg klijenta samo obavijesti da se na tržištu nude takve osigurateljne usluge, ona neće biti niti to. Da bi bila sporedni posrednik pri sklapanju spomenutog ugovora, ona mora učiniti i korak više, primjerice dati klijentu uvjete osiguranja određenoga društva ili više njih ili posredovati pri sklapanju ugovora tako

likvidacija šteta ili stručna procjena odštetnih zahtjeva; c) puko pružanje podataka i informacija o mogućim ugovarateljima osiguranja posrednicima u reosiguranju, društvima za osiguranje, ako pružatelj takvih informacija ne poduzima dodatne korake s ciljem pružanja pomoći pri sklapanju ugovora o osiguranju ili reosiguranju te d) puko pružanje informacija mogućim ugovarateljima osiguranja o proizvodima osiguranja ili reosiguranja, posredniku u osiguranju (reosiguranju), društvu za osiguranje (reosiguranje), ako pružatelj ne poduzima dodatne korake s ciljem pružanja pomoći pri sklapanju ugovora o osiguranju ili reosiguranju. Dakle, puko općenito davanje informacija o mogućnosti sklapanja ugovora o osiguranju (reosiguranju), ako se ne poduzimaju daljnji koraci u smislu pružanja pomoći za sklapanje takvog ugovora, ne smatra se distribucijom i na takve se radnje ne primjenjuje Direktiva o distribuciji osiguranja.

²⁹ Službeni list EU-a, L 9, 15. 1. 2003., str. 3 – 10; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 8., str. 23 – 30.

Prvi akt Europske zajednice koji se odnosio na djelatnost posredovanja i zastupanja u osiguranju bila je još Direktiva 77/92/EEZ od 13. 12. 1976., v. više Čurković M., *Obveze osiguravajućih društava u distribuciji osiguranja prema EU direktivi 2016/97 o distribuciji osiguranja (IDD)* u: Čurković, M.; Krišto, J.; Zorić D. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Hrvatski dani osiguranja 2017.*, Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2017., str. 7 – 22; str. 8 – 9.

³⁰ Recital 8. preambule Direktive o distribuciji osiguranja.

da bude »spona« između klijenta i nekog osiguravajućeg društva, dostaviti ponudu i policu osiguranja klijentu i sl.

3.1.2. Obveza informiranja ugovaratelja osiguranja

3.1.2.1. Obveza informiranja distributera osiguranja

a. Ugovor o osiguranju

29 U kontekstu obveza koje distributer osiguranja ima prema stranci, odnosno klijentu (engl. *customer*), iznimno je važno Poglavlje V. Direktive o distribuciji osiguranja koje nosi naslov »Uvjeti informiranja i pravila poslovnog ponašanja« (č. 17. – 25.), ali i posebne odredbe koje sadržavaju dodatne uvjete vezane uz investicijske proizvode osiguranja (č. 26. – 30.).

30 U prvome redu, distributeri osiguranja uvijek moraju postupati pošteno, pravedno i profesionalno u skladu s najboljim interesima svoje stranke. Dakle, Direktiva o distribuciji osiguranja uređuje standard postupanja distributera u pravnim odnosima sa strankom. Međutim, Direktiva o distribuciji osiguranja tu ne staje. S načelne razine prelazi na konkretnu razinu propisujući obvezu određenih distributera da, prije sklapanja ugovora, stranci daju precizne informacije o određenim činjenicama i okolnostima vezanim uz status toga distributera i uz osigurateljni proizvod.³¹ Tako posrednik u osiguranju mora, prije svega, jasno obavijestiti stranku da djeluje u tome svojstvu te ga obavijestiti o tome da li on predstavlja potrošača ili djeluje u ime i za račun (dakle, kao zastupnik) društva za osiguranje. Posrednik, naravno, mora stranku obavijestiti i o svojem imenu i adresi, te podacima iz registra posrednika te načinu uvida u taj registar, sve s ciljem da stranka može provjeriti da posrednik djeluje na tržištu zakonito i da ima za to valjanu dozvolu (licencu) koju je izdalo nadzorno tijelo. Time se zapravo dokazuje, barem na formalnoj razini, stručnost i profesionalnost posrednika.³² Važno je naglasiti da posrednik mora jasno naglasiti ograničava li se njegovo djelovanje samo na posredovanje u užem smislu ili on daje stranci i savjet

³¹ Doduše, u članku 22. Direktiva o distribuciji osiguranja propisuje izuzeća u pogledu informacija. Izuzeća se odnose na poslove distribucije povezane s osiguranjem velikih rizika, kako su oni propisani člankom 13., st. 27. Direktive Solventnosti II. Radi se, načelno govoreći, o poslovnim, trgovačkim osiguranjima kod kojih ugovaratelj osiguranja zapravo nije potrošač nego profesionalac – poslovni subjekt koji, znajući elemente svojeg poslovanja čije rizike i želi osigurati, zapravo zna vlastite poslovne potrebe i interese pa mu nije potrebna takva razina zaštite kao kad je riječ o drugim osobama. Međutim, i u pogledu takvih ugovaratelja osiguranja distributer mora postupati pošteno, pravedno i profesionalno u skladu s najboljim interesima – dakle, i u tom slučaju se primjenjuje odredba Direktive o distribuciji osiguranja o generalnom postupanju distributera prema stranci.

³² Direktiva o distribuciji osiguranja predviđa obvezu posrednika da mogu djelovati kao distributeri samo ako su upisani u odgovarajući javni registar koji vode nadležna nacionalna nadzorna tijela država članica (u Hrvatskoj HANFA). Da bi mogli biti upisani, posrednici moraju imati odgovarajuću stručnu spremu i položiti stručni ispit kojim dokazuju stručna znanja. Postoje i dodatni mehanizmi zaštite stranaka kao što su obvezno osiguranje odgovornosti posrednika u osiguranju te njihova obveza cjeloživotnog obrazovanja, kao uvjeta za održavanje na snazi odobrenja (licence) za rad.

o konkretnom osigurateljnom proizvodu (usluzi). Znači da posrednik mora jasno predočiti stranci sadržaj njegovih obveza prema toj stranci. Pod savjetovanjem se podrazumijeva davanje osobnih preporuka potrošaču, bilo na njegov zahtjev ili na inicijativu distributera osiguranja u pogledu jednog ili više ugovora o osiguranju.³³ Osim toga, posrednik mora obavijestiti klijenta i o mogućnostima podnošenja pritužbi, odnosno rješavanja sporova u internom odnosu između posrednika i klijenta te, ako se tako ne riješi spor, o mogućnostima izvansudskog rješavanja sporova.³⁴ Slične informacije mora dati i društvo za osiguranje kada djeluje kao distributer.³⁵ Posrednik u osiguranju mora stanci dostaviti i informacije o svojem odnosu prema društvu za osiguranje čije proizvode prodaje (npr. o tome ima li posrednik više od 10 % udjela u kapitalu društva za osiguranje, ima li određeno društvo za osiguranje više od 10 % udjela u kapitalu posrednika, je li posrednik u obvezi obavljati distribuciju samo za jedno ili više društava za osiguranje ili takve obveze nema, kakav je temelj za primanje naknade posrednika – honorar, druga provizija ili naknada). Posebno posrednik mora istaknuti informaciju plaća li stranka honorar ili je ona kao provizija uključena u premiju osiguranja, ima li stranka obvezu platiti još kakvu naknadu osim provizije. Ako stranka plaća honorar izravno, posrednik mora obavijestiti stranku o točnom iznosu ili bar o načinu izračuna honorara.

Posebno treba istaknuti obveze koje distributer osiguranja ima prema stranci (još uvijek) u fazi prije sklapanja samoga ugovora o osiguranju, a u slučaju kada distributer daje i uslugu savjetovanja. Naime, Direktiva o distribuciji osiguranja (čl. 20., st. 1.) izričito propisuje da distributer osiguranja prije sklapanja ugovora o osiguranju pojašnjava, na temelju informacija koje je dobio od stranke, zahtjeve i potrebe te stranke i daje objektivne informacije o proizvodu osiguranja u razumljivom obliku kako bi se stranci omogućilo da donese informiranu uslugu. Svaki ponuđeni ugovor mora biti usklađen sa zahtjevima i interesima stranke. Ako se daju savjeti, distributer osiguranja daje personaliziranu preporuku u kojoj objašnjava zašto bi baš određeni proizvod najbolje ispunio zahtjeve i potrebe stranke. To zapravo znači da distributer osiguranja mora dobro »upoznati« stranku, postaviti relevantna pitanja kako bi doznao koje su potrebe i zahtjevi stranke te kako bi joj mogao pomoći da donese informiranu odluku. Bez obzira na to daje li se savjet ili ne, distributer osiguranja mora dati relevantne informacije o proizvodu u razumljivom obliku. Direktiva o distribuciji osiguranja za neživotna osiguranja vrlo precizno propisuje da taj dokument mora biti kratak, samostalan, jednostavan za čitanje i napisan čitko, ne smije dovoditi u zabludu. Čak Direktiva o distribuciji osiguranja uređuje i naziv tog dokumenta – Dokument s informacijama o proizvodu osiguranja. Taj kratak dokument mora sadržavati i podatak gdje se (u kojim drugim dokumentima) mogu naći sve predugovorne i ugovorne informacije o tom osigurateljnom proizvodu. Osim formalnih, Direkti-

³³ Čl. 2., st. 1., t. 15. Direktive o distribuciji osiguranja.

³⁴ *Infra*, t. 3.3.

³⁵ Samorazumljivo je da društvo za osiguranje ne predstavlja potrošača nego nastupa za svoje ime i račun. Za društva za osiguranje također vrijedi sustav obveznog registriranja u odgovarajući upisnik pri nadzornom tijelu čemu mora prethoditi izdavanje dozvole od strane nadležnog nadzornog tijela matične države, što je propisano u Solventnosti II pa se već prema toj direktivi omogućuje strankama provjera zakonitosti rada osiguravajućeg društva.

va o distribuciji osiguranja propisuje i sadržajne elemente takvog dokumenta (vrsta osiguranja, sažetak pokrivača koji uključuje osigurane glavne rizike, osigurane svote, zemljopisni opseg i sažetak isključenih rizika, sredstva plaćanja premije i trajanje plaćanja, glavna izuzeća u vezi s kojima se ne mogu podnositi odštetni zahtjevi, obveze na početku ugovora, obveze tijekom trajanja ugovora, obveze u slučaju odštetnog zahtjeva, trajanje ugovora, način raskida).³⁶ Dakle, svi važni elementi ugovora moraju biti navedeni u tom dokumentu čije je uručenje stranci jedna od predugovornih obveza distributera. Sve informacije moraju biti dostavljene stranci besplatno na papiru, trajnom mediju ili putem internetske stranice (pod uvjetima koje propisuje Direktiva o distribuciji osiguranja), na službenom jeziku države članice u kojoj se nalazi rizik ili države članice u kojoj je nastala obveza informiranja, ili na nekom drugom jeziku dogovorenom između strana.³⁷

32 Komisija je donijela Provedbenu uredbu (EU) 2017/1469 od 11. 8. 2017. o utvrđivanju standardiziranog formata dokumenta s informacijama o proizvodu osiguranja.³⁸ Njezin je cilj olakšavanje provedbe opisanih formalnih i sadržajnih zahtjeva Direktiva o distribuciji osiguranja u pogledu predugovornog informiranja stranke. Provedbena uredba ima Prilog koji sadržava precizan grafički izgled Dokumenta s informacijama o proizvodu osiguranja (za neživotna osiguranja). Njezinim stupanjem na snagu može se reći da je pitanje ispunjavanja obveze predugovornog informiranja ugovaratelja osiguranja kod neživotnih osiguranja sadržajno i formalno u pravnom smislu unificirano na razini EU-a.

b. Investicijski proizvod osiguranja

33 Direktiva o distribuciji osiguranja sadržava i posebne odredbe vezane uz predugovornu obvezu informiranja koju ima distributer osiguranja u slučaju prodaje investicijskih proizvoda osiguranja, i to kad ih prodaju društva za osiguranje i posrednici u osiguranju.³⁹ Prije svega, distributer koji provodi prodaju investicijskog proizvoda

³⁶ Kod takozvane unakrsne prodaje (engl. *cross selling*), kod koje se proizvod osiguranja nudi zajedno s dodatnim proizvodom ili uslugom koji nisu osiguranje kao dio paketa ili istog ugovora, distributer osiguranja mora obavijestiti potrošača o tome je li moguće odvojeno kupiti te različite sastavnice paketa i dostaviti mu opis različitih sastavnica paketa, posebno mijenjaju li se rizici ili pokrivače osiguranja; ako je odvojena kupnja moguća, distributer dostavlja potrošaču informaciju o osigurateljnem proizvodu, njegovim troškovima i naknadama za nj. Distributer osiguranja mora omogućiti potrošaču odvojenu kupnju robe ili usluge uz koju se u paketu nudi i dodatni proizvod osiguranja. Podrobnije v.: Čurković, *op. cit.* u bilj. 29, str. 21.

³⁷ V. čl. 23. Direktive o distribuciji osiguranja. U stavku 7. toga članka propisano je da u slučaju telefonske prodaje, informacije i dokument s informacijama moraju biti pruženi u skladu s pravilima EU-a koja se odnose na prodaju financijskih usluga potrošačima na daljinu. Međutim, u takvom slučaju distributer osiguranja pruža informacije potrošaču u skladu sa stavkom 1. ili 2. neposredno nakon sklapanja ugovora o osiguranju. Treba pri tome imati na umu da u takvom sklapanju ugovora »na daljinu« stranka ima određeni rok da (bez štetnih posljedica i bez navođenja razloga) raskine tako sklopljen ugovor, na što se može odlučiti nakon što od distributera osiguranja zaprimi informacije i dokument u skladu s Direktivom o distribuciji osiguranja.

³⁸ Službeni list EU-a, L 209 od 12. 8. 2017., str. 19 – 23.

³⁹ Pod »*investicijskim proizvodom u osiguranju*« podrazumijeva se proizvod osiguranja koji nudi dospjeće ili otkupnu vrijednost police i koji su u cijelosti ili djelomično, izravno ili neizravno izloženi

dužan je uvesti učinkovite mjere za sprječavanje bilo kakvog sukoba interesa koji bi štetio stranci, a ako se takav sukob interesa pojavi, stranku je potrebno odmah o tome obavijestiti. Obveza informiranja klijenta, ako je ugovorena usluga savjetovanja, nastavlja se i dok traje ugovor o osiguranju s investicijskim značenjem. Pri tome je važno da distributer kod investicijskog osiguranja pruži klijentu personaliziranu informaciju. Kako bi to mogli učiniti, oni su obvezni prije sklapanja ugovora upoznati se s klijentom, njegovim znanjem i iskustvom o ulaganjima, financijskom situacijom te osobe, investicijskim ciljevima, prihvatljivom riziku itd. Ako klijent ne dostavi tražene informacije, distributer ga mora upozoriti da nije u stanju utvrditi odgovara li mu predviđeni proizvod. Ako, na temelju informacija koje dobije od stranke, distributer osiguranja utvrdi da određeni proizvod ne odgovara stranci, obavezan je o tome ga informirati čak i ako ne pruža uslugu savjetovanja.⁴⁰

I u pogledu investicijskih osiguranja Komisija je ovlaštena donositi delegirane uredbe radi lakše provedbe odredaba Direktive o distribuciji osiguranja.⁴¹

Nepoštivanje opisanih obveza predviđenih u Direktivi o distribuciji osiguranja može imati za posljedicu građanskopravnu (odštetnu) odgovornost distributera prema ugovaratelju, odnosno korisniku osigurateljne usluge. Postojanje i obilježja te odgovornosti prosuđuju se prema mjerodavnom nacionalnom pravu države članice.

fluktuacijama na tržištu, a koji ne uključuje a) proizvode neživotnog osiguranja kako su oni definirani u Direktivi Solventnost II; b) ugovore o životnom osiguranju kod kojih se naknade predviđene ugovorom plaćaju samo u slučaju smrti ili u vezi s nesposobnošću koja je posljedica ozljede, bolesti ili invalidnosti; c) mirovinske proizvode kojima je, prema nacionalnom pravu, priznato da im je prvotna svrha pružiti ulagatelju dobit u mirovini te koji ulagatelju daju pravo na određene koristi; d) službeno priznate programe strukovnih mirovina; proizvode individualnog mirovinskog osiguranja za koje je na temelju nacionalnog prava propisan financijski doprinosi poslodavca i kod kojih poslodavac ili zaposlenik ne mogu birati proizvod mirovinskog osiguranja ili osiguravatelja. Takva bi bila policia životnog osiguranja koja uključuje rizike smrti i doživljenja određene dobi osiguranika, a kod kojeg se ugovaratelj osiguranja i osiguratelj dogovore da će jedan dio premije osiguratelj investirati na financijska tržišta, sukladno uputama i izboru ugovaratelja, te da će iznos isplaćene osigurnine u slučaju ostvarenja osiguranog rizika dijelom ovisiti i o dobiti koja se takvim investiranjem ostvari.

⁴⁰ Čurković M., *op. cit.* u bilj. 29, str. 17 – 19.

⁴¹ Tako je donesena Delegirana uredba Komisije (EU) 2017/653 od 8. ožujka 2017. o dopuni Uredbe (EU) br. 1286/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode za male ulagatelje i investicijske osigurateljne proizvode (PRIIP-ovi) utvrđivanjem regulatornih tehničkih standarda u vezi s prikazom, sadržajem, pregledom i revizijom dokumenata s ključnim informacijama te uvjetima za ispunjavanje zahtjeva za dostavu tih dokumenata, Službeni list EU-a, L 100, 12. 4. 2017. str. 1 – 52.

Komisija je dodatno, radi jednoobrazne primjene spomenute Delegirane uredbe iz 2017. izdala Smjernice o primjeni Uredbe (EU) 1286/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode za male ulagatelje i investicijske osigurateljne proizvode (PRIIP-ovi), Službeni list EU-a, C 218, 7. 7. 2017., str. 11 – 14. Tako je stvoren »dokument s ključnim informacijama« tzv. KID, koji ne smije biti opsežniji od tri stranice, a sadržaj tog dokumenta također je precizno reguliran. U pripremi tih dokumenata opet je važnu ulogu odigrala EIOPA. Na taj način je i u pogledu informiranja stranaka u odnosu prema takvim investicijskim osigurateljnim proizvodima u sadržajnom i formalnom smislu postignut visok stupanj jednoobraznosti na razini EU-a.

Uredba 1286/2014, kako je izmijenjena spomenutom Delegiranom uredbom iz 2017. u hrvatsko nacionalno pravo implementirana je Zakonom o provedbi Uredbe (EU) br. 1286/2014 o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode, NN, br. 112/18.

3.1.2.2. Obveza informiranja društva za osiguranje

a. Ugovor o neživotnom osiguranju

36 Direktiva Solventnost II također sadržava važne odredbe društva o obvezi društva za osiguranje da prije sklapanja ugovora informira stranke o važnim činjenicama vezanim uz samog osiguratelja i osnovne elemente i obilježja ugovora. Njih treba čitati i tumačiti zajedno s odredbama Direktive o distribuciji osiguranja i te se dvije direktive trebaju smatrati komplementarnim (nadopunjujućim) izvorima prava.⁴²

37 Kada je riječ o neživotnom osiguranju, tada društvo za osiguranje mora obavijestiti ugovaratelja osiguranja o općim informacijama – mjerodavnom pravu za ugovor kad strane nemaju slobodu izbora, odnosno o činjenici da strane mogu slobodno odabrati mjerodavno pravo te obavijestiti ugovaratelja o tome koje pravo osiguratelj predlaže da se odabere. Dodatno, kada društvo za osiguranje ne posluje na području matične države (one u kojoj ima sjedište) tada mora obavijestiti ugovaratelja osiguranja o tome u kojoj se državi nalazi sjedište ili, prema potrebi, podružnica preko koje će ugovor biti sklopljen. Naravno, u samom ugovoru ili drugim dokumentom kojim se daje pokriće mora biti navedena adresa sjedišta osiguratelja, odnosno njegove podružnice.⁴³

b. Ugovor o životnom osiguranju

38 Posebno su brojne i opsežne informacije koje prije sklapanja ugovora moraju biti priopćene ugovaratelju osiguranja u slučaju kada je riječ o ugovoru o životnom osiguranju.⁴⁴ Te se informacije odnose na društvo za osiguranje (naziv, oblik, adresa sjedišta/po potrebi podružnice preko koje se sklapa ugovor, izvješće o solventnosti) i na samu obvezu (informacije o premijama i ostalim naknadama iz životnog osiguranja, trajanje ugovora, mogućnosti raskida, izračunavanje i raspodjela eventualne dobiti, iznosi otkupne vrijednosti, sporazumi za primjenu razdoblja mirovanja obveza stranaka, posebne informacije vezane uz životna osiguranja povezana s udjelima u investicijskim fondovima, informacije o poreznom tretmanu ugovora, mjerodavno pravo, način rješavanja pritužbi i sporova). U određenim prilikama, kada se u ponudi predvidi mogućnost da društvo za osiguranje može biti u situaciji da isplati i viši iznos od onog koji je naveden u ponudi (npr. u situaciji kada se predvidi da će osiguratelj na kraju razdoblja osiguranja isplatiti iznos ostvarene dobiti stečene ulaganjem dijela sredstava uplaćenih na ime premije osiguranja), osiguratelj je obavezan izraditi informativan (neobvezujući) izračun o tome. Pri tome jasno mora naglasiti da je riječ

⁴² U tom smislu, radi ilustracije komplementarne primjene Direktive Solventnost II i Direktive o distribuciji osiguranja, valja skrenuti pozornost na odredbu članka 20., st. 4. Direktive o distribuciji osiguranja, koja uređuje pitanje obveza distributera osiguranja u pogledu savjetovanja i standarda. Odredba izriječno propisuje da njezine odredbe ne dovode u pitanje odredbe Solventnosti II kojima se (također) reguliraju informacije vezane uz neživotno osiguranje, a koje ugovaratelju osiguranja mora dati osiguravajuće društvo.

⁴³ V. čl. 183. i 184. Direktive Solventnost II.

⁴⁴ Ta preciznost i opsežnost je i razlog zbog čega u Direktivi o distribuciji osiguranja to pitanje (informiranja kod životnih osiguranja) nije uređeno.

o neobvezujućem informativnom izračunu. Sve navedene informacije moraju se dati jasno i točno u pisanom obliku.

Međutim, Direktiva Solventnost II uređuje i neke aspekte obveza informiranja ugovaratelja osiguranja koje društvo za osiguranje mora ispunjavati i nakon što je ugovor sklopljen. Tako, u slučaju kada je riječ o osiguranju sa sudjelovanjem u dobiti, osiguratelj mora jednom godišnje obavijestiti osiguratelja u pisanom obliku o trenutačnom iznosu osigurane svote, uključujući sudjelovanje u dobiti. Pritom osiguratelj mora navesti razliku između trenutačnog stvarnog stanja i početnih informativnih izračuna o dobiti, ako su ti izračuni bili izrađivani u predugovornoj fazi.⁴⁵

Direktiva Solventnost II zadire u još jedno važno pitanje ugovora o životnom osiguranju. Naime, određuje da države članice moraju propisati da ugovaratelji osiguranja koji sklope ugovore o životnom osiguranju mogu otkazati te ugovore tijekom 14 do 30 dana od datuma zaprimanja obavijesti da je ugovor sklopljen. Pritom nije važno je li ugovor o životnom osiguranju sklopljen na daljinu ili uz prisutnost stranaka.⁴⁶ Dostavljanje obavijesti o otkazu od strane ugovaratelja osiguranja ima za učinak oslobađanje ugovaratelja osiguranja od bilo kojih budućih obveza koje proizlaze iz ugovora. Modaliteti upućivanja te obavijesti ostavljeni su na utvrđivanje prava koje je primjenjivo na taj ugovor o životnom osiguranju.⁴⁷

c. Ugovor o osiguranju troškova pravne zaštite

Kao zanimljivost valja naglasiti činjenicu da Direktiva Solventnost II uređuje, u znatnoj mjeri, i sadržaj prava i obveza jednog specifičnog ugovora o osiguranju –

⁴⁵ Informiranje prije sklapanja ugovora o životnom i neživotnom osiguranju normirano je u člancima 183. – 185. Direktive Solventnost II.

⁴⁶ Valja naglasiti da se odredbe propisa EU-a o zaštiti potrošača u pogledu ugovora sklopljenih na daljinu ne primjenjuje na ugovore o osiguranju kao vrstu financijskih ugovora. U prvom redu tu se misli na odredbe Direktive 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača, izmjeni Direktive Vijeća 93/13/EEZ i Direktive 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 85/577/EEZ i Direktive 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća. Službeni list EU-a, L 304, 22. 11. 2011., str. 64 – 88; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 8., str. 260 – 284 (vidi čl. 3. te Direktive).

I u praksi Suda EU-a to je još prije potvrđeno u presudi od 1. ožujka 2012., *González Alonzo*, C-166/11, ECLI:EU:C:2012:119. Sud je u toj presudi utvrdio da su tzv. »unit-linked proizvodi« osiguranja, kod kojih je specifično da ugovaratelj osiguranja snosi znatniji dio financijskog rizika ulaganja sredstava koje je uplatio osiguratelju na ime premije, a iz kojih će se isplaćivati eventualna dobit nakon isteka trajanja osiguranja, također vrsta ugovora o osiguranju pa su stoga isključeni iz primjene (tada još važeće) Direktive 85/577/EEZ za zaštitu potrošača u pogledu ugovora sklopljenih izvan poslovnih prostorija, koja je u članku 3. st. 2., podstavku 2. isključivala ugovore o osiguranju iz svoje primjene. Zanimljivo je uočiti da Direktiva 2011/83/EU o pravima potrošača otklanja bilo kakvu dvojbu u tome smislu jer propisuje da se ne primjenjuje na sve ugovore o financijskim uslugama. Ugovori o osiguranju su ugovori o financijskoj usluzi.

⁴⁷ Države članice mogu odabrati da ugovaratelj osiguranja neće imati pravo otkazati ugovor ako je on sklopljen na šest mjeseci ili kraće te u slučaju kada, zbog statusa ugovaratelja osiguranja ili okolnosti u kojima je ugovor sklopljen, ugovaratelju osiguranja nije potrebna takva zaštita (npr. to bi mogao biti slučaj ako ugovaratelj osiguranja zapravo obnavlja ugovor o životnom osiguranju nakon što je prvotno ugovoreno trajanje ugovora isteklo, a ugovoreni elementi ugovora, uvjeti osiguranja i cjenici se nisu mijenjali). Ti izuzeci u odnosu na pravo otkazivanja ugovora o životnom osiguranju moraju biti navedeni u propisima države članice, v. članak 186. Direktive Solventnost II.

osiguranju troškova pravne zaštite.⁴⁸ Prije svega, Direktiva Solventnost II definira tu vrstu ugovora o osiguranju propisujući da je o tome osiguranju riječ kada se društvo za osiguranje obveže da će, na temelju uplate premije, snositi troškove pravne zaštite i pružiti druge usluge izravno povezane s pokrićem osiguranja, a posebno u pogledu:

a) osiguranja naknade gubitka, štete ili ozljede koje je pretrpjela osigurana osoba, izvansudskom nagodbom ili putem građanskopravnog ili kaznenopravnog postupka; i

b) obrane ili zastupanja osigurane osobe u građanskopravnim, kaznenim, upravnim ili drugim postupcima ili s obzirom na bilo koje potraživanje od te osobe.⁴⁹

42 Direktiva Solventnost II u određenoj mjeri ulazi i u sadržaj odredaba te vrste ugovora o osiguranju propisujući da u njemu izričito mora biti navedena odredba o slobodi korisnika osiguranja u izboru odvjetnika (ako je taj odvjetnik kvalificiran, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, pružati određenu vrstu pravne zaštite). Štoviše, ako to nacionalno zakonodavstvo dopušta, ugovor mora sadržavati i odredbu prema kojoj korisnici osiguranja mogu odabrati drugu kvalificiranu osobu, različitu od odvjetnika, da ih zastupa u određenom postupku.⁵⁰

43 Kao i u pogledu Direktive o distribuciji osiguranja, nepoštivanje obveza predviđenih odredbama Solventnosti II može rezultirati građanskom (odštetnom) odgovornošću osiguratelja prema ugovaratelju i korisniku osiguranja. Postojanje i obilježja te odgovornosti utvrđuju se nacionalnim pravom države članice.

3.1.2.3. Obveza informiranja u praksi Suda EU-a

a. Općenito

44 Kako je navedeno u prvome recitalu preambule Direktive Solventnosti II, ta Direktiva zapravo predstavlja svojevrstu nadopunjenu i izmijenjenu »kompilaciju« čak 13 prethodno važećih direktiva iz područja životnog i neživotnog osiguranja te reosiguranja. Odredbe nekih od tih prijašnjih direktiva bile su predmetom odlučivanja u postupcima pred Sudom Europske unije. Svakako da sudska praksa koja se odnosi na te nekoć važeće direktive, od trenutka kada ih mijenja Direktiva Solventnost II, mogu biti smatrane sudske prakse koja tumači odredbe Direktive Solventnosti II. Dapače, neke odredbe prijašnjih direktiva su pri kreiranju Direktive Solventnosti II bile izmijenjene upravo pod utjecajem odluka Suda Europske unije.⁵¹ Stoga se u nastavku razmatraju najvažnije od tih odluka.

⁴⁸ Članci 198. – 205. Direktive Solventnost II.

⁴⁹ Članak 198., st. 2. predviđa određene iznimke od primjene odredaba Solventnosti II o osiguranju troškova pravne zaštite. Primjerice, takva iznimka odnosi se na slučaj kada se takvo osiguranje odnosi na sporove ili rizike koji proizlaze iz, ili su povezani s, uporabom pomorskih plovila. To zbog toga što su troškovi pravne zaštite u takvim slučajevima uređeni odredbama autonomnih izvora prava pomorskog osiguranja.

⁵⁰ Iznimke od proklamiranog načela slobode izbora odvjetnika rijetki su i postoje samo u slučajevima propisanim člankom 202. Solventnosti II.

⁵¹ To nikako ne znači da je praksa Suda EU-a vezana uz osiguranje bila limitirana na izvore europskog prava osiguranja. Najbolja potvrda za to je odluka toga Suda od 1. ožujka 2011., u pred-

b. Otkaz ugovora o životnom osiguranju

Sud je u presudi C-C-209/12, Endress⁵² razmatrao primjenu odredbe članka 15. **45**

stavak 1. druge Direktive o životnom osiguranju (Direktiva 90/619/EEZ),⁵³ a koja je

metu *Test-Achats*, C-236/09, ECLI:EU:C:2011:100. U povodu postupka koji je pred Ustavnim sudom u Belgiji iniciralo belgijsko društvo za zaštitu potrošača, Sud EU-a trebao je odlučiti o prethodnom pitanju valjanosti odredbe belgijskog nacionalnog propisa kojim je implementirana odredba članka 5., st. 2. Direktive 2004/13/EZ Vijeća od 13. 12. 2004. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pristupu i nabavi robe, odnosno pružanja usluga. Navedena odredba belgijskog zakonskog propisa dopuštala je razmjerne razlike u individualnim premijama i osigurninama kod životnih osiguranja u slučajevima kada je, prema aktuarskim proračunima i statističkim podacima, razlika u spolu odlučan faktor u procjeni rizika. Sud EU-a stao je na stajalište da je odredba članka 5., st. 2. Direktive 2004/13/EC, koja dopušta različito tretiranje u kalkulacijama premija i osigurnina između muškaraca i žena, a koja nema nikakvo određeno trajanje takvog dopuštanja, suprotna člancima 21. i 23. Povelje o temeljnim pravima u Europskoj uniji, tj. primarnom pravu EU-a. Sud EU-a stoga je odredbu članka 5., stavak 2. proglasio ništetnom pri čemu je, uzimajući u obzir okolnosti slučaja, odredio prijelazno razdoblje, odnosno odlučio da učinci utvrđenja ništetnosti te odredbe započnu 21. 12. 2012. (presuda je donesena 1. 3. 2011.). Ta odluka zahtijevala je izmjene nacionalnih zakona kojima su države članice implementirale Direktivu 2004/13/EZ u svoj domaći pravni poredak, što su one i učinile. V. detaljnije: Primorac, Ž., *Aktualna pitanja uspješnosti implementiranja Direktive 2004/13/EZ i provedbe odluke Test-Achats u europskim pravnim sustavima* u: Ćurković, M.; Dobrić, S.; Horvat Martinović, J.; Krišto, J.; Šker, T. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015.*, Zagreb, 2015., str. 21 – 30.

U presudi od 23. travnja 2015., *Hove*, C-96/14, ECLI:EU:C:2015:262, Sud EU-a morao je donijeti prethodnu odluku vezanu uz Direktivu Vijeća 93/13/EEZ od 5. 4. 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima. Bila je riječ o ugovoru o osiguranju kao sastavnome dijelu ugovora o zajmu. Tužitelj je pred francuskim sudom pokrenuo postupak protiv tužitelja zbog navodno nepoštenog karaktera odredbe ugovora o osiguranju koja uključuje definiciju *potpune* nesposobnosti za rad kako bi to društvo preuzelo dospjele obveze iz zajmova koje je tužitelj, kao zajmoprimac, uzeo radi kupnje nekretnine. Naime, vještačenjem je utvrđeno da zajmoprimac može obavljati *neplaćeni* posao pa nisu, prema navodima tuženika, ispunjeni uvjeti iz ugovora za osigurateljevo preuzimanje obveza prema zajmoprimcu. Tuženik je naglasio da se, prema odredbi članka 4., st. 2. Direktive 93/13/EEZ, i nacionalnog francuskog propisa kojim je ona implementirana, ne može procjenjivati odredba koja se odnosi na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robe na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene. Tužitelj je tvrdio, naime, da je odredba ugovora o osiguranju nepoštena jer osiguraniku onemogućuje da ostvari pravo na osigurninu ako se utvrdi da je sposoban obavljati samo neplaćeni posao, a to je doseg ugovorne odredbe koji prosječni potrošač ne može pojmiti pri sklapanju takvog ugovora, zbog čega odredba stvara znatniju neravnotežu među strankama. Sud EU-a u presudi je utvrdio da odredbu članka 4., st. 2. Direktive 93/13/EZ treba tumačiti tako da je odredba ugovora o osiguranju kojoj je cilj jamčiti podmirenje dospjelih obveza prema zajmodavcu u slučaju zajmoprimčeve potpune nesposobnosti za rad obuhvaćena iznimkom iz te odredbe (a to znači da se ne može podvrgnuti testu kontrole poštenosti) samo pod uvjetom da sud koji je uputio zahtjev za prethodno pitanje utvrdi s jedne strane, uzimajući u obzir narav, opću strukturu i odredbe ugovorne cjeline kojoj pripada i njezin pravni i činjenični kontekst, da ta odredba čini temeljni dio te cjeline koji je kao takav bitno određuje i, s druge strane, da je navedena odredba jasno i razumljivo sastavljena, to jest da je potrošaču ne samo gramatički razumljiva nego i da ugovor razvidno izlaže funkcioniranje konkretnog mehanizma na koji se dotična odredba poziva kao i odnos između tog mehanizma i mehanizma propisanog drugim odredbama, tako da potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija bude u stanju procijeniti posljedice koje iz toga za njega proizlaze.

⁵² Presuda od 19. prosinca 2013., *Endress*, C-209/12, ECLI:EU:C:2013:864.

⁵³ Direktiva Vijeća 90/619/EEZ od 8. 11. 1990., Službeni list EU-a, L 330, 29. 11. 1990., str. 50 – 61, koja je poslije stavljena izvan snage naknadnom (kodificiranom) Direktivom iz 2002. koja je pak zamijenjena Direktivom Solventnost II

sadržavala odredbu da svaki ugovaratelj osiguranja može otkazati ugovor u roku od 14 do 30 dana od primitka obavijesti o njegovu zaključenju, a da ostale uvjete i učinke otkaza određuje mjerodavno nacionalno pravo. Kao što je već navedeno, gotovo istovjetna odredba postoji i u Direktivi Solventnost II. Pri implementaciji te odredbe druge Direktive u njemačko pravo, njemački zakonodavac je unio odredbu da pravo na otkaz prestaje protekom godine dana nakon uplate prve premije. U konkretnom sporu, društvo za osiguranje nije obavijestilo ugovaratelja o pravima koja mu pripadaju u pogledu otkaza ugovora. Ugovaratelj osiguranja je želio raskinuti ugovor nakon proteka godine dana od uplate premije, ali mu je osiguratelj ustegnuo dio primitaka na koje bi inače imao pravo da je otkaz uputio u jednogodišnjem roku. Razlika u isplati bila je predmet tužbe ugovaratelja osiguranja pred njemačkim sudom, gdje se i pojavilo sporno prethodno pitanje. Sud Europske unije je presudio da se odredba članka 15. stavak 1. Druge direktive o životnom osiguranju (otkaz u roku od 14 do 30 dana) treba tumačiti tako da je s njome u suprotnosti nacionalna odredba, kao što je predmetna odredba, koja ugovaratelju osiguranja, kada o tome pravu nije bio obaviješten, priznaje pravo na otkaz najdulje godinu dana nakon uplate prve premije.

c. Predugovorno informiranje kod ugovora o životnom osiguranju

46 Pitanje informacija koje prije sklapanja ugovora trebaju biti pružene ugovaratelju osiguranja razmatrano je i u predmetu C-51/13, *Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij*⁵⁴ u povodu prethodnog pitanja koje se javilo u postupku pred nizozemskim sudom. Bila je riječ o primjeni odredbe članka 31., st. 3. tzv. Treće direktive o životnom osiguranju (Direktiva 92/96/EEZ)⁵⁵ Riječ je o odredbi koja dopušta državama članicama da zahtijevaju da društva za osiguranje ugovarateljima pružaju i druge informacije, osim onih koje je zahtijevala ta Direktiva, ali samo ako je to nužno za pravilno razumijevanje ugovora. U sporu pred nizozemskim sudom sporno je bilo pitanje protivi li se pravo Unije, osobito spomenuti članak 31., st. 3. Treće direktive, tomu da su na temelju otvorenih i/ili nepisanih pravila nizozemskog prava, poput primjerenosti i pravičnosti, obveze dužne pažnje, osiguravatelji životnog osiguranja obvezni priopćiti ugovarateljima osiguranja više informacija o troškovima i premijama za rizike osiguranja od onog što traži Treća direktiva, odnosno nizozemski zakon koji je implementirao tu Direktivu. Sud EU-a u presudi je zauzeo stajalište da navedenu odredbu članka 31., st. 3. Treće direktive o životnom osiguranju treba tumačiti tako da se ne protivi tomu da je osiguravajuće društvo na temelju općih načela unutarnjeg prava, poput »otvorenih i/ili nepisanih pravila« iz predmetnog postupka, ugovaratelju osiguranja obvezno priopćiti određene dodatne informacije, uz one iz same te direktive, ako su zahtijevane informacije jasne, precizne i nužne za to da ugovaratelj osiguranja pravilno razumije bitne elemente ugovora i ako jamče dovoljnu pravnu sigurnost, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri. Učinci koje

⁵⁴ Presuda od 29. travnja 2015., *Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV v Hubertus Wilhelmus van Leeuwen*, C-51/13, ECLI:EU:C:2015:286.

⁵⁵ Direktiva 92/96/EEZ, Službeni list EU-a, L 360, 9. 12. 1992, str. 1 – 27, zamijenjena kodificirajućom Direktivom iz 2002. koja je pak zamijenjena Direktivom Solventnost II.

prema unutarnjem pravu ima nepriopćavanje tih informacija načelno nisu relevantni za sukladnost obveze priopćavanja s navedenom odredbom Treće direktive. Dakle, iz te presude Suda EU-a može se zaključiti da obveza informiranja uključuje i one podatke koji se moraju dostaviti primjenom pravnih načela, otvorenih i nepisanih pravila, kada je to potrebno da ugovaratelj osiguranja pravilno i potpuno razumije svoja prava i obveze iz ugovora.

d. Ugovor o osiguranju troškova pravne zaštite

Pitanje prava ugovaratelja osiguranja na slobodan izbor svojeg pravnog zastupnika bilo je predmet presude Suda EU-a u predmetu C-5/15, *AK*.⁵⁶ U pitanju je bilo tumačenje članka 4., st. 1. Direktive Vijeća 87/344/EEZ od 22. 6. 1987. o usklađivanju zakona i drugih propisa o osiguranju troškova pravne zaštite.⁵⁷ Ta odredba korespondira odredbi članka 198., st. 2. Direktive Solventnost II koja je već pojašnjena u ovome tekstu. Naime, tužitelj u postupku u povodu kojeg je Sud EU-a morao donijeti presudu o prethodnom pitanju angažirao je odvjetnika u upravnom postupku u kojem je javnopravno (zdravstveno) tijelo odlučivalo o njegovim pravima. Tužitelj – ugovaratelj osiguranja tražio je pokriće troškova prigovora o kojem odlučuje u drugom stupnju nadležno tijelo koje je donijelo prvostupanjsku odluku. Osiguratelj je odbio dati pokriće troškova takve pravne zaštite tumačeći da se odredba članka 4., st. 1. t. a) Direktive 87/344/EEZ o osiguranju troškova pravne zaštite odnosi samo na sudski, ne i na (upravni) postupak prigovora pred javnim tijelom pa da posljedično ne postoji sloboda korisnika osiguranja da odabere zastupnika. Sud EU-a je zaključio da navedena odredba ne sadržava nikakva ograničenja u tom pogledu te da je valja tumačiti tako da pojam (upravnog) postupka iz te odredbe obuhvaća fazu prigovora pred javnim tijelom u kojem to tijelo donosi odluku protiv koje se mogu podnijeti pravni lijekovi.

3.2. Zaštita žrtava u prometu sustavom obveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika motornih vozila

3.2.1. Općenito

Pravno uređenje obveznog osiguranje od odgovornosti vlasnika motornih vozila (kolokvijalno zvanog osiguranje od automobilske odgovornosti ili, skraćeno, AO osiguranje), kao važnog mehanizma zaštite prava oštećenika iz prometnih nezgoda na razini Europske unije izgrađivalo se desetljećima, sustavom čak šest tzv. »generacija« direktiva koje uređuju to pitanje. Prva direktiva na ovom području donesena je još 1972. godine, a posljednja, Šesta (posljednja) direktiva – Direktiva 2009/103/

⁵⁶ Presuda od 7. travnja 2016., *AK protiv Achmea Schadeverzekeringen NV i Stichting Achmea Rechtsbijstand*, C-5/15, ECLI:EU:C:2016:218.

⁵⁷ Službeni list EU-a, L 187, 4. 7. 1987., str. 77 – 80; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 10., str. 55 – 58, Direktiva je zamijenjena Direktivom Solventnost II.

EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. 9. 2009. u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti (dalje: Šesta direktiva o osiguranju od automobilske odgovornosti) donesena je 2009. godine.⁵⁸ Pritom treba naglasiti da Šesta direktiva ne donosi ništa novoga u sadržajnom smislu nego zapravo kodificira prethodno donesene direktive.⁵⁹ Iako je izgradnja sustava započela s namjerom da se ukloni kontrola obveznog osiguranja odgovornosti za štetu od uporabe motornog vozila na granicama država članica, sve kako bi se pospješio protok dobara i putnika, kako je vremenom rasla svijest o potrebi zaštite žrtava prometa i potrošača (ugovaratelja osiguranja, odnosno osiguranika), tako je svaka nova generacija direktiva sve više normirala i konkretne obveze i prava osiguratelja s jedne strane te ugovaratelja osiguranja i korisnika osiguranja (oštećene osobe) s druge strane.

3.2.2. Osiguranje od automobilske odgovornosti

49 Šesta direktiva normira sva važna pitanja vezana uz osiguranje od automobilske odgovornosti. Među njima su i bitna pitanja privatnopravnog karaktera kao što su pitanje opsega i visine osigurateljnoga pokrivača, pitanje osoba koje ulaze u krug mogućih »korisnika osiguranja«, definicija osiguranoga slučaja, razlozi za isključenje osigurateljnoga pokrivača itd. Kada se tome pridoda bogata praksa Suda EU-a u tumačenju odredaba direktiva svih generacija, može se reći da u pogledu te materije postoji visok stupanj harmonizacije na razini EU-a.

50 U osnovi, temeljna obveza država članica prema Šestoj direktivi o osiguranju od automobilske odgovornosti je da poduzme mjere kako bi građanskopravna odgovornost u pogledu upotrebe vozila koja se uobičajeno nalaze na njezinu području bila pokrivena osiguranjem, uzimajući pri tom u obzir da takvo osiguranje mora biti u skladu sa zakonodavstvom koje je na snazi u drugim državama članicama. Osiguranje mora pokrivati naknadu štete zbog smrti, odnosno tjelesne ozljede žrtava prometa, kao i zbog oštećenja stvari.⁶⁰ Takvo obvezno osiguranje odgovornosti mora biti ugovoreno s minimalnim osigurateljnim pokrivačem od 1.220.000,00 eura po žrtvi ili 6.070.000,00 eura po štetnom događaju u pogledu tjelesnih šteta, odnosno minimalnim pokrivačem od 1.220.000,00 eura po štetnom događaju za oštećenje stvari.⁶¹ Kako je Šestom di-

⁵⁸ Službeni list EU-a, L 263, 7. 10. 2009., str. 11 – 31; Službeni list EU-a, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 7., str. 114 – 134.

Upravo će se odredbe Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, kao odraz sadašnjeg stanja pravne regulative EU-a na ovom području, analizirati u ovome tekstu. Zanimljivosti radi, valja istaknuti da je pred tijelima EU-a u tijeku procedura daljnjeg mijenjanja odredaba te direktive, što dokazuje da je riječ o vrlo »živom« institutu.

⁵⁹ Za povijesnopравни prikaz razvitka spomenutih direktiva upućujemo na: Ćurković, M., *Obvezna osiguranja u prometu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2007., str. 35 – 55.

⁶⁰ Članak 3. Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti.

⁶¹ Iznosi minimalnog pokrivača izvorno navedeni u Šestoj direktivi o osiguranju od automobilske odgovornosti su bili niži. Međutim, Šesta direktiva o automobilske odgovornosti u članku 9., st. 2. propisuje postupak automatske prilagodbe osigurateljnoga pokrivača sukladno Europskom indeksu potrošačkih cijena, što je učinjeno 2016. godine, (obj. na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:246:FIN>, stranica posjećena: 19. 11. 2019.). Taj je postupak u nadležnosti Kom-

rektivom propisana obveza vlasnika cestovnog motornog vozila da zaključi ugovor o osiguranju odgovornosti za štetu nastalu uporabom njegova vozila, propisivanjem tih minimalnih iznosa pokrivača europski zakonodavac u određenoj je mjeri intervenirao u elemente obveznog odnosa između vlasnika vozila kao ugovaratelja osiguranja i njegova osiguratelja. Međutim, nije to jedini slučaj takve intervencije.

Šesta direktiva isključuje vozača (ne i članova vozačeve obitelji u pogledu njihovih tjelesnih šteta) koji je odgovoran za nastalu štetu od mogućnosti da bude korisnik tog osiguranja, tj. da mu se nadoknadi šteta koju je pretrpio. Osim vozaču, osigurateljno pokrivače je uskraćeno i osobama koje za uporabu vozila nemaju izričito ili implicitno odobrenje (slučaj ukradenog vozila, kada osigurateljno pokrivače gube i suputnici koji dobrovoljno uđu u vozilo koje je prouzročilo štetu znajući da je ono ukradeno), osobama koje upravljaju vozilom bez vozačke dozvole i osobama koje krše zakonske tehničke zahtjeve u pogledu stanja i sigurnosti dotičnog vozila.

Premija koju plaća ugovaratelj osiguranja mora biti jedinstvena i vrijedi dok traje ugovor na čitavom području EU-a. Svaka oštećena osoba može uputiti izravni zahtjev osiguratelju odgovornosti vlasnika vozila kojim je prouzročena šteta, radi naknade te štete (direktna tužba, *actio directa*, čl. 18. Šeste AO direktive).⁶² Društvo za osiguranje mora u roku od najviše tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva na njega dati odgovor. Ako smatraju da osnova i visina odštetnog zahtjeva nisu sporni, mora dati korisniku osiguranja – oštećeniku obrazloženu ponudu. Ako je sporna odgovornost i/ili visina, moraju dati obrazložen (u cijelosti ili djelomičan) odbijajući odgovor na odštetni za-

sije koja o novim minimalnim iznosima pokrivača obavještava države članice i objavljuje ih u službenom glasniku EU-a. Povišenje minimalnih iznosa pokrivača propisano je i recentnom novelom Šeste direktive iz 2021., a koje bi države članice morale implementirati u svoja nacionalna zakonodavstva do 23. 12. 2023., *infra*, bilj. 81. Riječ je o minimalnim osigurateljnim pokrivačima, što znači da pojedine države članice u svojim zakonskim propisima mogu propisati i više granice osigurateljnoga pokrivača ili čak propisati da osigurateljno pokrivače nije ograničeno, odnosno da je ograničeno tek visinom pretrpljene dokazane štete. Svaka država članica jamči da će njezini osiguratelji »pokriti« štetu do granice propisane pravom te države, odnosno do granice propisane nacionalnim pravom države u kojoj se vozilo uobičajeno nalazi, ako je to pokrivače više (v. čl. 14. Šeste direktive o automobilske odgovornosti). Pod područjem na kojem se vozilo uobičajeno nalazi podrazumijeva se, sukladno članku 1., t. 4. Šeste direktive o automobilske odgovornosti, područje države čiju registarsku pločicu vozilo nosi, podredno područje države u kojoj je izdana pločica osiguranja i, ako nije moguće primijeniti ni jedan od prethodna dva kriterija, tada područje u kojoj imatelj vozila ima stalno boravište. U daleko najvećem broju slučajeva u praksi se primjenjuje kriterij registarske pločice vozila. Inače, Šesta direktiva o automobilske odgovornosti uređuje i pitanje naknade štete po osnovi osiguranja i kada vozilo prouzroči štetu u jednoj državi članici, a osigurano je kod osiguratelja koji ima nastan u drugoj državi članici. Postupak se vodi tako da se oštećenik obraća tzv. predstavniku osiguranja kojeg svaki osiguratelj iz jedne države članice mora imenovati u drugim državama članicama. Jednako tako uređuje i postupak naknade štete po osnovi osiguranja kada je osoba oštećena u državi članici koja nije članica njezina boravišta, v. čl. 20. i 21. Šeste direktive o automobilske odgovornosti. Predstavnik samo zastupa svog »principala« iz druge države i ne može biti tužen, što je potvrđeno i u praksi Suda EU-a, u presudi od 15. prosinca 2016., *CED Portugal Unipessoal Lda*, C-558/15, ECLI:EU:C:2016:957.

⁶² Zapravo se kreira na zakonu (direktivi) izvanugovorni odnos između osiguratelja odgovornosti vlasnika motornog vozila i osobe koja je pretrpjela štetu. Oštećenik se može obratiti izravno osiguratelju sa zahtjevom za naknadu štete zato što mu je to pravo propisano direktivom. Isti izvor prava uređuje i pitanje sadržaja njegova prava prema osiguratelju, uključujući i granice visine osigurateljeve obveze prema njemu.

htjev. Sve su to odredbe privatnopravnog karaktera, kojima se uređuju prava i obveze između dva privatna subjekta – oštećenika kao korisnika osiguranja i osiguratelja.⁶³

3.2.3. Osiguranje od automobilske odgovornosti u praksi Suda EU-a

3.2.3.1. Pojam »uporaba vozila«

53 Brojne su odluke Suda Europske unije u kojima je on tumačio odredbe svih generacija direktiva na području osiguranja od automobilske odgovornosti.⁶⁴ One zasigurno predstavljaju izvor prava i pridonose harmonizaciji te materije. U nastavku će biti izložena stajališta suda EU-a o nizu privatnopravnih pitanja na koja je valjalo primijeniti neku od direktiva o osiguranju od automobilske odgovornosti.

54 Jedno od najspornijih pitanja ticalo se definicije pojma »uporaba vozila« iz članka 3., st. 1. Direktive. Naime, obveza osiguratelja postoji samo u pogledu osigurateljnog pokrića odgovornosti za štetu koja proizide iz »uporabe vozila«. Što se podrazumijeva pod »uporabom vozila«?

55 U sada već glasovitom presudi C-162/13, *Vnuk*⁶⁵ šteta se dogodila tako da je gospodin Vnuk pretrpio ozljedu dok je traktor s prikolicom korišten u dvorištu farme, tijekom skladištenja bala sijena u skladištu, i to u trenutku kada je traktor s prikolicom vozio unatrag radi parkiranja u skladište. Postavilo se pitanje primjene odredbe članka 3., st. 1. Prve direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, odnosno obuhvaća li pojam »uporaba vozila« iz te odredbe situaciju kao u konkretnom slučaju u kojem je osiguranik tuženika traktorom s prikolicom udario tužitelja koji se nalazio na ljestvama

⁶³ V. čl. 22. Šeste direktive o automobilske odgovornosti.

Zanimljivo je da je hrvatski nacionalni propis kojim je implementirana Šesta direktiva o automobilske odgovornosti u hrvatsko zakonodavstvo, Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, u članku 12. predvidio znatno kraći rok u kojem osiguratelj mora odgovoriti na odštetni zahtjev (dostavom ponude ili obrazloženim, u cijelosti ili djelomično odbijajućim odgovorom). Taj rok iznosi 60 dana od dana primitka odštetnog zahtjeva. Šesta direktiva o automobilske odgovornosti uspostavlja još jedan, izvanugovorni odnos povezan s tom vrstom osiguranja. Riječ je o situaciji kada je šteta prouzročena nepoznatim vozilom ili vozilom u pogledu kojeg nije ispoštovana obveza osiguranja od automobilske odgovornosti. Tada se oštećenik – korisnik osiguranja može obratiti tijelu koje u tu svrhu mora biti imenovano u svakoj državi članici, i to tijelo je dužno nadoknaditi štetu po sličnim (iako ne sasvim istim) pravilima kao u pogledu poznatog i osiguranog vozila, v. članke 10. i 11. Šeste direktive o automobilske odgovornosti.

U Hrvatskoj to tijelo je Hrvatski ured za osiguranje. U praksi Suda EU-a potvrđeno je da se nadležno tijelo može pozivati na odredbe direktiva o osiguranju od automobilske odgovornosti koje mogu imati izravan učinak, v. presudu od 10. listopada 2017., *Farell protiv Whittyja*, C-413/15, ECLI:EU:C:2017:745.

⁶⁴ U ovome tekstu odabrane su neke od tih odluka. U hrvatskoj pravnoj književnosti nerijetko se davao prikaz nekih ključnih odluka. U tom smislu v.: Grubišić Đogić N., *Direktive EU-a o obveznome osiguranju od građanske odgovornosti za štete od motornih vozila u praksi suda EU*, u: Ćurković, M.; Dobrić, S.; Horvat Martinović, J.; Krišto, J.; Šker, T. (ur.): *Zbornik radova s međunarodne znanstveno-stručne konferencije Dani hrvatskog osiguranja 2015.*, Zagreb, 2015., str. 73 – 84.

⁶⁵ Presuda od 4. rujna 2014., *Damijan Vnuk protiv Zavarovalnica Triglav d.d.*, C-162/13, ECLI:EU:C:2014:2146.

i skladištilo sijeno, a imajući na umu da nije riječ o situaciji u cestovnom prometu. Bilo je to prethodno pitanje koje je Sudu EU-a uputio slovenski Vrhovni sud. Nakon što je utvrdio da Slovenija iz područja primjene obveze osiguranja nije isključila ni jednu vrstu vozila i zaključio da se konkretni traktor uobičajeno nalazi na teritoriju Slovenije, Sud EU-a izveo je konačan zaključak da je riječ o nesreći koja je uzrokovana uporabom vozila koje je izvršavalo svoju normalnu funkciju vozila – funkciju prometovanja radnjom vožnje unatrag u opisanom prostoru s namjerom parkiranja. Sud je utvrdio da se na okolnosti konkretnog slučaja primjenjuje odredba članka 3., st. 1. Prve direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, što znači da obvezno osiguranje odgovornosti, a time i obveza osiguratelja, postoji i u pogledu takvih slučajeva.⁶⁶

U presudi C-648/17, *BTA*⁶⁷ u činjeničnom smislu radilo se o tome da je putnik vozila parkiranog na parkiralištu supermarketa, otvorivši stražnja vrata, oštetio drugo, susjedno vozilo. BTA je bilo osiguravajuće društvo koje je osiguralo drugo vozilo (kasko osiguranje) te je, nakon isplate štete, na temelju prava subrogacije, uputilo odštetni zahtjev osiguratelju odgovornosti vlasnika prvog vozila. Vrhovni sud Latvije postavio je Sudu EU-a nekoliko pitanja: 1. Treba li članak 3., stavak 1. Prve direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti tumačiti tako da pojam »uporaba vozila« obuhvaća radnju otvaranja vrata parkiranog vozila; 2. U slučaju da je odgovor na prvo pitanje potvrđan, treba li navedenu odredbu tumačiti tako da pojam »uporaba vozila« obuhvaća situaciju u kojoj je putnik prouzročio štetu na imovini treće osobe? Sud EU-a je zauzeo stajalište da navedenu odredbu treba tumačiti tako da je pojmom »uporaba vozila« obuhvaćena situacija u kojoj je putnik vozila parkiranog na parkiralištu, otvorivši vrata tog vozila, udario i oštetio vozilo koje je bilo parkirano pokraj njega. U obrazloženju presude sud je, među ostalim, naveo da za primjenu navedene odredbe u pogledu pojma »uporaba vozila« uopće nije relevantno je li motor predmetnog vozila bio upaljen ili nije. Dakle, obveza po osiguranju od automobilske odgovornosti postoji i u slučaju kada je šteta prouzročena parkiranim vozilom s ugašenim motorom.⁶⁸

U presudi C-100/18, *Linea Directa*⁶⁹ došlo je do samozapaljenja električnih instalacija vozila koje je dulje od 24 sata bilo parkirano u privatnoj garaži. Kao posljedica takvog požara oštećena je garaža (koja je u vlasništvu druge osobe u odnosu na vlasnika vozila i vozača). Vrhovni sud Španjolske uputio je prethodno pitanje Sudu EU-a o treba li se pojam »uporaba vozila« iz čl. 3., st. 1. Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti tumačiti tako da je tim pojmom obuhvaćena situacija

⁶⁶ Važno je istaknuti da je Sud EU-a u t. 91. obrazloženja presude naglasio da se tumačenje pojma »uporaba vozila« u smislu okolnosti konkretnog slučaja ne može prepustiti shvaćanja svake pojedine države članice. Na taj način Sud EU-a jasno je dao do znanja da jedino on ima autoritet ostvarivati jedinstvenu primjenu i tumačenje prava unije na području prava AO osiguranja, v. Šaban, D., *Pojam uporabe motornog vozila u pravu osiguranja od automobilske odgovornosti*, Anali Pravnog fakulteta u Zenici br. 17., Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, Zenica, str. 277 – 298.

⁶⁷ Presuda od 15. studenoga 2018., *BTA Baltic Insurance Company protiv Baltijas Apdrošinasanas Nams*, C-648/17, ECLI:EU:C:2018:917.

⁶⁸ V. Matijević, B. *Pojam »uporaba vozila« u osiguranju od automobilske odgovornosti – nova praksa Suda Europske Unije*, Zbornik radova sa XXI. Međunarodnog naučnog skupa »Odgovornost za štetu, naknada štete i osiguranje«, Institut za uporedno pravo – Udruženje za odštetno pravo, Beograd/Valjevo, 2018., str. 1.

⁶⁹ Presuda od 20. lipnja 2019., *Linea Directa Aseguradora SA protiv Segurcaixa, Sociedad Anónima de Seguros y Reaseguros*, C-100/18, ECLI:EU:C:2019:517.

u kojoj se vozilo parkirano dulje od 24 sata zapalilo (zapalili su se nužno potrebni mehanizmi tog vozila) i prouzročilo štetu na garaži (nekretnini)? Sud EU-a je odgovorio potvrdno, naglašavajući da su parkiranje i razdoblje mirovanja vozila prirodne i nužne faze koje su dio uporabe vozila kao prijevoznog sredstva. Dakle, vozilo je bilo upotrijebljeno u skladu s njegovom funkcijom prijevoznog sredstva.⁷⁰

58 U presudi C-334/16, *Torreiro*⁷¹ u činjeničnom smislu radilo se o tome da se vojno terensko vozilo, u pogledu kojega je postojalo osiguranje od automobilske odgovornosti, prevrnulo tijekom noćne vojne vježbe, nanijevši tjelesne ozljede putniku u tome vozilu (tužitelju u postupku pred španjolskim sudom). Vojno vozilo pritom se nije kretalo na području određenom za vozila s kotačima nego na području za vozila s gusjenicama. Tuženi osiguratelj se usprotivio isplati osigurnine smatrajući da se nesreća nije zbila tijekom »uporabe vozila« u smislu Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, odnosno u smislu španjolskog zakonskog propisa kojim je ta direktiva implementirana. Španjolski Vrhovni sud uputio je prethodno pitanje Sudu EU-a o tome treba li se odredba članka 3., stavka 1. Šeste direktive tumačiti tako da mu se protivi nacionalni propis, poput ovoga španjolskog propisa o kojemu je riječ u glavnom postupku, a koji omogućuje da se iz pokrića obveznog osiguranja isključe štete nastale prilikom upravljanja motornim vozilima na putovima i terenima koji nisu »prikladni za prometovanje« uz iznimku onih koji se, iako nisu prikladni za tu svrhu, ipak »često upotrebljavaju«. Sud EU-a je izrekao stajalište da se predmetna odredba Šeste direktive treba tumačiti tako da mu se protivi nacionalni propis, poput ovoga u glavnom postupku, koji omogućuje da se iz pokrića osiguranja od automobilske odgovornosti isključi šteta nastala pri upravljanju motornim vozilima na putovima i terenima koji nisu »prikladni za prometovanje«, uz iznimku onih koji se, iako nisu prikladni za tu svrhu, ipak »često upotrebljavaju«. Dakle, Sud EU-a je utvrdio da i u opisanim okolnostima, na temelju Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, postoji obveza osigurateljnog pokrića i naknade štete osiguratelja prema oštećeniku.

59 U presudi C-80/17, *Juliana*⁷² koja je vezana uz spor koji se vodio pred portugalskim Vrhovnim sudom, šteta je prouzročena vozilom koje je bilo ukradeno. Vlasnica vozila, gđa Juliana vozilo nije objavila u formalnom smislu, ali ga je parkirala na privatnome posjedu i dugo ga nije koristila. Ukradenim vozilom, koje je bilo u voznom stanju, prouzročena je nesreća u kojoj je smrtno stradala osoba koja je ukrala vozilo (sin vlasnice vozila) i još dvoje putnika. S obzirom na to da je vozilo bilo neosigurano, nadležno portugalsko tijelo isplatilo je naknadu štete rođacima preminulih putnika i pokrenulo regresni postupak protiv vlasnice vozila. Portugalsko nadležno tijelo tvrdilo je da se u pogledu vozila mora održavati osiguranje od automobilske odgovornosti sve dok se ono u formalnom upravnom postupku ne odjavi i povuče iz uporabe (da je tako bilo u ovom slučaju, štetu bi nadoknađivao osiguratelj a ne nad-

⁷⁰ Podrobnije, v. Šenjug, K. F., *Odgovornost osiguratelja po polici automobilske odgovornosti za naknadu štete nastale spontanom požarom na parkiranom motornom vozilu i pojam uporabe motornog vozila u domeni ugovora o osiguranju od automobilske odgovornosti*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 1., 2019. str. 71 – 79.

⁷¹ Presuda od 20. prosinca 2017., *J.L.N. Torreiro protiv Aig Europe Limited*, C-334/16, ECLI:EU:C:2017:1007.

⁷² Presuda od 4. rujna 2018., *Fundo de Garantia Automóvel protiv Alina Antónia Destapado Pão Mole Juliana and Cristiana Micaela Caetano Juliana*, C-80/17, ECLI:EU:C:2018:661.

ležno portugalsko tijelo koje »pokriva« štete prouzročene neosiguranim vozilima). Tuženica se branila tvrdnjom da je vozilo bilo *de facto* povučeno iz uporabe i da ne podliježe obvezi osiguranja od automobilske odgovornosti. Sud EU-a zauzeo je stajalište da se odredba članka 3., stavka 1. Prve direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti mora tumačiti tako da obveza osiguranja postoji i u pogledu svih vozila koja su u voznom stanju, a nisu formalno objavljeni. To vrijedi za vozila koja nisu na prometnicama, odnosno za vozila koja su na privatnome posjedu.⁷³

U pogledu presude C-514/06, *Andrade*⁷⁴ radilo se o tome da je gđa Alves nanosila herbicid u vinogradu u vlasništvu gđe i gospodina Rodriguesa. Herbicid se nanosio iz naprave koja se nalazila na stražnjem dijelu traktora. Traktor je bio u mirovanju, ali je motor radio kako bi mogla raditi i naprava iz koje se izbacivao herbicid. Tijekom tog postupka, traktor, koji je bio u blatu, prevrnuo se i ozlijedio gđu Alves koja je od posljedica nesreće preminula. Portugalski vrhovni sud uputio je Sudu EU-a prethodna pitanja: 1. Primjenjuje li se odredba članka 3., st. 1. Prve direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti i u pogledu uporabe vozila na bilo kojem mjestu, javnom ili privatnom, jedino u slučaju kada se takvo vozilo kreće, ili i u slučaju kada ono miruje, ali motor radi? 2. Uključuje li pojam »uporaba vozila« iz navedene direktive i poljoprivredni traktor, koji je mirovao na ravnoj blatnoj površini na farmi i bio u uobičajenoj uporabi obavljanja poljoprivrednih radova, s uključenim motorom radi obavljanja tih radova? Sud EU-a u presudi je zauzeo stajalište da pojam »uporaba vozila« iz članka 3., st. 1. mora biti protumačen tako da ne obuhvaća situaciju u kojoj je poljoprivredni traktor uključen u nesreću u kojoj njegova primarna funkcija nije bila da služi kao prijevozno sredstvo nego kao pogonski uređaj, kao stroj za izvođenje radova bez kojih se takvi radovi ne bi mogli izvršiti.

Iz navedenih presuda proizlazi zaključak da pojam »uporaba vozila«, iz članka 3., st. 1. Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, a koji je ključan za utvrđivanje obveze osiguratelja od automobilske odgovornosti, treba shvatiti tako da obuhvaća svaku uporabu vozila kao prijevoznog sredstva, bez obzira na to gdje se takva uporaba odvija (na cesti ili ne, na privatnom ili javnom zemljištu, s ugašenim ili upaljenim motorom, parkirano ili ne). Ako se vozilo u trenutku nesreće nije upotrebljavalo radi prijevoznog sredstva, osiguratelj od automobilske odgovornosti

⁷³ U presudi od 29. travnja 2021., *Powiat Ostrowski protiv Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny*, C-383/19, ECLI:EU:C:2021:337, Sud Europske unije je utvrdio da je ugovaranje osiguranja od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornog vozila obvezno ako je dotično vozilo registrirano u državi članici i ako to vozilo nije zakonito povučeno iz uporabe u skladu s primjenjivim nacionalnim propisom. Ta obveza postoji neovisno o činjenici da se vozilo nalazi na privatnom zemljištu, da nije u voznom stanju zbog svojeg tehničkog stanja i da je vlasnik vozila (u konkretnom slučaju jedinica lokalne samouprave koja je stekla vozilo sudskim putem) namjeravala uništiti to vozilo. U izreci presude *Juliana* Sud Europske unije je utvrdio i da se članku 1., stavku 4. Druge direktive o automobilske odgovornosti ne protivi nacionalno zakonodavstvo kojim se predviđa da nacionalno tijelo koje je u opisanim okolnostima isplatilo odštetu ima pravo regresa, osim prema osobi ili osobama odgovornima za nezgodu, i prema osobi koja je bila dužna ugovoriti osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe vozila kojim je prouzročena šteta, ali koja u tu svrhu nije ugovorila to osiguranje. Navedeno vrijedi čak i u slučaju kada ta osoba nije građanskopravno odgovorna za nezgodu iz koje je proizašla šteta.

⁷⁴ Presuda od 28. studenoga 2017., *Isabel Maria Pinheiro Vieira Rodrigues de Andrade i Fausto da Silva Rodrigues de Andrade protiv Joséa Manuela Proença Salvadora i dr.*, C-514/16, ECLI:EU:C:2017:908.

neće biti u obvezi nadoknaditi oštećeniku štetu koja je proizašla iz takve neprijevozne uporabe prijevoznog sredstva.

3.2.3.2. Pojam »premija osiguranja« i »jedinствена premija«

- 62 Sud EU-a u svojoj praksi protumačio je i niz drugih odredaba Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, odnosno njezinih prethodnica. Tako je u pogledu određivanja premije osiguranja i definiranja pojma »jedinствена premija« Sud zauzeo stajalište da se članak 2. Treće AO direktive treba tumačiti tako da pojmu »jedinствene premije u smislu tog članka, ne odgovara pojam premije koja se razlikuje ovisno o tome je li osigurano vozilo namijenjeno prometovanju samo na području države članice u kojoj se uobičajeno nalazi ili na cijelom području Europske unije.«⁷⁵ Presuda je iznimno važna jer se odnosi na modalitete utvrđivanja temeljne obveze ugovaratelja osiguranja – obveze plaćanja premije osiguranja.⁷⁶

3.2.3.3. Opseg naknade štete

- 63 U pogledu opsega šteta koje se nadoknađuju iz osiguranja od automobilske odgovornosti i pitanja ovlaštenika na naknadu (potencijalnih oštećenika), Sud EU-a zauzeo je stajalište da takvo osiguranje mora pokrивati naknadu i neimovinske štete

⁷⁵ Presuda od 26. ožujka 2015., *Litaksa UAB protiv BTA Insurance Company SE*, C-556/13, ECLI:EU:C:2015:202.

Osiguratelj je u konkretnom slučaju pravio razliku u pogledu iznosa premije koje je naplaćivao od svojih ugovaratelja osiguranja, ovisno o tome kreće li se vozilo samo na teritoriju Litve (kada je premija bila niža) ili i na teritoriju EU-a (kada je premija bila viša). Odlukom Suda EU-a takvo ugovaranje obveze plaćanja premije je utvrđeno kao protivno direktivi o osiguranju od automobilske odgovornosti i kao takvo nedopušteno.

⁷⁶ Uz primjenu načela teritorijalne jedinstvenosti premije, Sud Europske unije je u svojoj praksi naglasio i potrebu poštovanja načela teritorijalne jedinstvenosti osigurateljnog pokrića šteta. Prema tom načelu država članica ne može svojim nacionalnim pravom propisati da se određene štete i troškovi nalaze u osigurateljnog pokriću samo ako su nastali na području te države članice. U presudi od 20. svibnja 2021., *K. S. protiv A. B.*, C-707/19, ECLI:EU:C:2021:405, Sud Europske unije utvrdio je da je nacionalna odredba države članice, u skladu s kojom obvezno osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornih vozila obvezno pokriva štete koje čine troškovi vuče oštećenog vozila samo u mjeri u kojoj se ta vuča obavlja na području te države članice, suprotna odredbi članka 3. Šeste direktive. Sud je naglasio da se takvim utvrđenjem ne dovodi u pitanje pravo navedene države članice da ograniči naknadu troškova vuče, a da pritom ne primijeni kriterije koji se odnose na njezino državno područje. U istoj presudi Sud Europske unije je utvrdio da s člankom 3. Šeste direktive nije u suprotnosti nacionalna odredba države članice u skladu s kojom navedeno osiguranje obvezno pokriva štete koje čine troškovi parkiranja oštećenog vozila samo ako je parkiranje bilo nužno u okviru istrage u kaznenom postupku ili zbog bilo kojeg drugog razloga, pod uvjetom da se to ograničenje pokrivenosti primjenjuje bez razlike u postupanju s obzirom na državu članicu boravišta vlasnika ili imatelja oštećenog vozila. U presudi od 10. lipnja 2021., *Van Ameyde España Sa protiv GES, Seguros y Reaseguros SA*, C-923/19, ECLI:EU:C:2021:475, Sud Europske unije je utvrdio da je, u pogledu štete nastale uporabom tegljača, dopušteno nacionalnim pravom propisati isključenje iz osigurateljnog pokrića onih šteta koje je taj tegljač prouzrokovao na poluprikolici koja je za njega bila priključena prilikom te nezgode. Dakle, navedene vrste šteta mogu biti isključene iz osigurateljnog pokrića u cjelini, gdje god se one dogodile, ali se ne smije nacionalnim pravom države članice propisati njihovo isključenje iz pokrića u mjeri u kojoj su se one dogodile izvan područja te države članice.

(a ne samo imovinske) koju pretrpe bliski srodnici preminulih žrtava prometne nesreće, u mjeri u kojoj je takva nadoknada predviđena na temelju odredaba o građanskopravnoj odgovornosti primjenjivog nacionalnog prava države članice. To nacionalno pravo utvrđuje i tko je ovlaštenik na naknadu, odnosno koja osoba ima pravo zahtijevati naknadu štete.⁷⁷

U presudi C-442/10, *Wilkinson i Evans*⁷⁸ Sud EU-a morao je donijeti odluku koja se odnosila na pitanje gubitka prava oštećenih osoba na naknadu po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti. Gospodin Wilkinson je bio osoba imenovana kao vozač u polici osiguranja od automobilske odgovornosti. Jednom od svojih prijatelja dopustio je da upravlja vozilom na koje se to osiguranje odnosilo znajući da ta osoba nije bila osigurani vozač toga vozila naveden u polici (iako je imala vozačku dozvolu). Vozač je izgubio kontrolu nad vozilom i sudario se s drugim vozilom. Gospodin Wilkinson pretrpio je tjelesne ozljede i zatražio isplatu naknade štete po osnovi osiguranja od automobilske odgovornosti. Osiguratelj je prihvatio tu svoju obvezu ali je, pozivajući se na odredbe britanskog nacionalnog prava, istovremeno zatražio obeštećenje od njega u istom iznosu, budući da je dopustio upravljanje vozilom osobi koja nije u polici bila navedena kao ovlaštena osoba. Gospodin Wilkinson osporio je tražbinu osiguratelja. U spojenom predmetu, g. Evans, koji je bio vlasnik motocikla u pogledu kojeg je bilo sklopljeno osiguranje od automobilske odgovornosti, bio je ovlaštena osoba tog motocikla, ali je dopustio prijatelju upravljanje dok je on sam bio suvozač. Dogodila se prometna nezgoda koju je izazvao vozač motocikla. U toj nezgodi g. Evans je ozbiljno ozlijeđen. Osiguratelj je tražbinu g. Evansa prema njemu kompenzirao s tražbinom koju osiguratelj ima prema njemu, a odnosi se na omogućavanje vožnje neovlaštenoj osobi, uslijed čega je došlo do nesreće i nastanka štete. Engleski sud je zastao s postupkom i uputio prethodno pitanje Sudu EU-a o tome

⁷⁷ Presuda od 24. listopada 2013., *Haasova protiv Petrika i Hooringove*, C-22/12, ECLI:EU:2013:692. To je samo jedna od presuda u kojoj je Sud EU-a jasno naglasio da je pitanje osiguranja građanskopravne odgovornosti nastale uporabom motornog vozila uređeno pravom Europske unije, ali da sama ta odgovornost nije uređena propisima EU-a nego nacionalnim pravima država članica. Dakle, u pogledu osiguranja te odgovornosti Sud EU-a ima nadležnost tumačiti propise EU-a, ali nije nadležan tumačiti ni primjenjivati odredbe nacionalnih prava država članica kojima je normirana ta odgovornost. Sud pazi da države članice imaju uspostavljeno AO osiguranje kojim je pokrivena nacionalnim pravom država članica normirana građanskopravna odgovornost za štete proistekle iz uporabe motornih vozila. Jednako načelo Sud EU-a izrazio je i u presudi od 7. rujna 2017., *Sousa protiv Estado portugues*, C-506/16, ECLI:EU:C:2017:642; presudi od 24. siječnja 2014., *Assicurazioni SpA Petillo protiv Unipol*, C-371/12, ECLI:EU:C:2014:26; presudi od 9. lipnja 2011., *Lavrador i Bonifacio protiv Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA*, C-409/09, ECLI:EU:C:2011:371; presudi od 30. lipnja 2005., *Katja Candolin protiv Pohjola i Ruokoranta*, C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; presudi od 23. listopada 2012., *Vitor Hugo Marques Almeida protiv Comphania de Seguros Fidelidade-Mundial SA i ostalih*, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; kao i presudi od 17. ožujka 2011., *Manuel Carvalho Ferreira Santos protiv Companhia Europeia de Seguros SA*, C-484/09, ECLI:EU:C:2011:158. U presudi od 24. listopada 2013., *Drozdovs protiv Baltikums AAS*, C-277/12, ECLI:EU:C:2013:685, uz potvrdu stava da se pitanje građanskopravne odgovornosti procjenjuje prema mjerodavnom nacionalnom pravu države članice, Sud EU-a iznio je i stajalište da su nacionalne odredbe kojima se uređuje osiguranje od automobilske odgovornosti, a koje bi propisivale nižu naknadu štete za nematerijalne štete od onih koje su predviđene direktivama o osiguranju od automobilske odgovornosti, u suprotnosti s odredbama članka 3., stavak 1. Prve direktive i članka 1., stavci 1. i 2. Druge direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti.

⁷⁸ Presuda od 1. prosinca 2011., *Churchill Insurance Company Limited protiv Benjaminina Wilkinsons, Tracy Evans i Equiti Claims Limited*, C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799.

trebaju li se odredbe članka 12(1) i 13(1) Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti, koje govore o tome koje žrtve prometnih nesreća imaju, odnosno nemaju pravo na naknadu štete na temelju osiguranja od automobilske odgovornosti, tumačiti tako da s njima nisu u suglasju odredbe nacionalnog prava prema kojima su iz osigurateljnog pokrića isključene žrtve prometnih nezgoda kod kojih kumulativno postoje ove okolnosti: a) nezgodu je prouzročio neosigurani vozač; b) oštećenik (žrtva) je tome vozaču koji nije imao status osiguranoga vozača dala dopuštenje da upravlja vozilom; c) žrtva je bila putnik u trenutku nastanka nezgode; d) žrtva je bila ovlaštena voziti osigurano vozilo, a osobito je li riječ o odredbi nacionalnog prava koja »isključuje iz osiguranja« određene osobe, u smislu odredbe članka 13., stavka 1. Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti te je li u opisanim okolnostima dopuštenje koje je osigurana osoba dala neosiguranoj osobi »izričito ili prešutno odobrenje« u smislu odredaba članka 13., st. 1, podstavak a) Šeste direktive? Sud je zauzeo stajalište da se navedene odredbe Šeste direktive (zapravo, njoj korespondirajuće odredbe Druge i Treće direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti koje se, kako je Sud EU-a upozorio, moraju primijeniti u ovome slučaju zbog vremena nastanka nesreće), moraju tumačiti tako da su s njima u suprotnosti nacionalne odredbe prema kojima automatski osiguratelj ne mora nadoknaditi štetu putniku koji je žrtva nesreće kada je nesreću prouzročio vozač koji nije imao status »osiguranog vozača« i kada je žrtva, koja je bila putnik u vozilu, imala takav status, ali je dala dopuštenje vozaču. Takvo automatsko isključenje nije predviđeno normama direktiva o osiguranju od automobilske odgovornosti. To vrijedi bez obzira na to je li žrtva, koja je imala status osiguranog vozača, bila svjesna činjenica da dopušta upravljati vozilom osobi koja nema takav status, i bez obzira na to je li osigurani vozač vjerovao da osobi kojoj je povjerila upravljanje vozilom ima takav status.

3.2.3.4. Osobe koje imaju pravo na naknadu štete

65 Kada je riječ o osobama koje imaju pravo na naknadu, Sud EU-a je utvrdio da pravo na odštetu sustavom osiguranja od automobilske odgovornosti ima i vlasnik vozila/ugovaratelj osiguranja vozila koje je sudjelovalo u nezgodi ako je taj vlasnik bio pješak koji je ozlijeđen upravo tim vozilom.⁷⁹ Sud je, nadalje, u svojoj praksi zauzeo i stajalište da osiguranje od automobilske odgovornosti mora pružati pokriće i u pogledu tjelesnih ozljeda osoba koje su putovale u dijelu motornog vozila koje nije namijenjeno ni konstruirano za smještaj putnika.⁸⁰

3.2.3.5. Uskraćivanje pokrića osiguranja

66 Iz analize sudske prakse u pogledu primjene i tumačenja Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti i njezinih prethodnica jasno proizlazi kontinuirano i višekratno potvrđeno stajalište suda da se uskraćivanje pokrića osiguranja od automobilske odgovornosti može nacionalnim pravom država članica utvrditi samo u pogledu onih osoba za koje to jasno propisuje ta direktiva. Dakle, Sud EU-a vrlo

⁷⁹ Presuda od 14. rujna 2017., *Delgado Mendes*, C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681.

⁸⁰ Presuda od 19. travnja 2007., *Farell protiv Whittyja i ostalih*, C-356/05, ECLI:EU:C:2007:229.

restriktivno, doslovno tumači u tom smislu relevantne odredbe Šeste direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti i njezinih prethodnica. Na taj način štiti žrtve prometa, jednako kao što ih štiti širokim tumačenjem pojma »uporaba vozila« koje se, zapravo, odnosi na svaku uporabu vozila radi prijevoznog (prometnog) sredstva. Tako široko tumačenje pojma »uporaba vozila« imalo je svoj odraz i na legislativnoj razini, u kontekstu recentne novele Šeste direktive u kojoj je, između ostaloga, definiran pojam »uporaba vozila«, i to kao svaka uporaba vozila koja je u skladu s funkcijom vozila kao prijevoznog sredstva u trenutku nezgode, neovisno o značajkama vozila i neovisno o terenu na kojem se motorno vozilo upotrebljuje te o tomu je li ono u stanju mirovanja ili u pokretu.⁸¹

3.3. Izvansudsko rješavanje sporova

Izvansudsko rješavanje sporova iz osiguranja jedna je od »tekovina« europskog osigurateljnog prava. Regulirana je odredbama Direktive Solventnost II (kada je riječ o sporovima između osiguravajućih društava i njihovih stranaka) kao i odredbama Direktive o distribuciji osiguranja, kada je riječ o sporovima između posrednika u osiguranju i njihovih stranaka. Cilj mu je izbjegavanje dugotrajnih i često skupih sudskih postupaka iz osiguranja.

Mehanizam izvansudskog rješavanja sporova iz osiguranja predviđen je u dvije faze, odnosno u dva stupnja.

U prvoj fazi nastali se spor rješava izravnom komunikacijom između osiguravajućeg društva, odnosno drugog distributera u osiguranju s korisnikom usluge. Ta je komunikacija formalizirana i započinje podnošenjem pritužbe na koje osiguravajuće društvo ili drugi distributer u osiguranju mora dati utemeljen odgovor.

Direktiva Solventnost II u odredbi članka 183., stavak 1., propisuje da osiguravajuće društvo, u slučaju neživotnih osiguranja, mora obavijestiti ugovaratelja osigu-

⁸¹ Direktiva (EU) 2021/2118 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2021. o izmjeni Direktive 2009/103/EZ u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti, Službeni list EU-a, L 430, 2. 12. 2021., str. 1 – 23., članak 1., st. 1, podstavak (b). Osim definiranja pojma »uporaba vozila«, Direktiva (EU) 2021/2118 donosi i neke druge važne izmjene u tekst Šeste direktive. Tako se, između ostaloga, preciznije definira i pojam vozila, i to kao: a) svako motorno vozilo koje pokreće isključivo mehanička snaga na kopnu, ali koje se ne kreće po tračnicama s najvećom konstrukcijskom brzinom većom od 25 km/h ili najvećom neto masom većom od 25 kg i najvećom konstrukcijskom brzinom većom od 14 km/h; b) svako priključno vozilo koje se upotrebljava s vozilom iz točke a), bilo ono spojeno ili ne. Pritom se iz pojma vozila izuzimaju invalidska kolica isključivo namijenjena osobama s tjelesnim invaliditetom. Definiran je i pojam »oštećene osobe« pod kojom se podrazumijeva svaka osoba koja ima pravo na naknadu štete u vezi sa štetom ili ozljedom prouzročenom vozilima. Vrlo važna novela odnosi se na ujednačavanje, a ujedno i povišenje minimalnih iznosa osigurateljnog pokrića. U pogledu smrti i tjelesnih ozljeda minimalno potrebno osigurateljno pokriće iznosi 6 450 000 EUR po nezgodi, neovisno o broju oštećenih osoba, ili 300 000 EUR po oštećenju osobi. U pogledu oštećenja stvari minimalno osigurateljno pokriće iznosi 1 300 000 EUR po nezgodi, neovisno o broju oštećenih osoba. Države članice moraju svoje zakonodavstvo uskladiti s Direktivom (EU) 2021/2118 najkasnije do 23. 12. 2023., uz izuzetak koji se tiče odredaba o poboljšanju zaštite žrtava prometa u slučaju insolventnosti osiguratelja odgovornosti vlasnika vozila kojim je prouzročena šteta, a koje moraju biti implementirane u nacionalna zakonodavstva država članica nešto ranije – do 23. 6. 2023. (članak 2. Direktive (EU) 2021/2118).

ranja o mehanizmima rješavanja pritužbi ugovaratelja osiguranja u vezi s ugovorom uključujući, gdje je prikladno, postojanje tijela koje odlučuje o prigovorima. U pogledu životnog osiguranja predviđena je istovjetna obaveza u članku 185., stavak 3., podstavak 1. Te su odredbe svojevrsna procesna konkretizacija načela zaštite ugovaratelja osiguranja i korisnika osigurateljnih usluga. EIOPA je, radi implementacije obveza iz navedenih odredaba, donijela Smjernice o postupanju osiguravajućih društava s pritužbama.⁸² Smjernice definiraju pritužbu korisnika kao izraz nezadovoljstva osobe na koju se odnosi usluga osiguranja (ugovaratelj, osiguranik, korisnik osiguranja, oštećena osoba) usmjeren prema osiguravajućem društvu. Osiguravajuća društva razmatraju pritužbu i na nju moraju odgovoriti bez odlaganja, a krajnji limit određuje se nacionalnim pravom.⁸³ Ako odgovor na pritužbu, koji predstavlja konačno stajalište osiguravajućeg društva u sporu, ne udovoljava svim zahtjevima stranke iznesenim u pritužbi, osiguratelj mora podrobno obrazložiti svoje stajalište i stranku informirati o mogućnosti izvansudskog rješavanja sporova pred drugim tijelima (druga faza, odnosno drugi stadij izvansudskog rješavanja sporova). Takva tijela mogu biti pravobranitelj u osiguranju, centar za mirenje, ADR mehanizam rješavanja sporova, ali i nadzorno tijelo kojem se nezadovoljna stranka može obratiti predstavkom itd.⁸⁴

71 Izvansudsko rješavanje sporova u dvije faze (interno i pred »vanjskim« izvansudskim tijelima) predviđa i Direktiva o distribuciji osiguranja. U članku 14. Direktiva o distribuciji osiguranja određuje obvezu državama članicama da zajamče uspostavu postupaka koji će potrošačima i drugim zainteresiranim stranama omogućiti podnošenje pritužbi distributerima osiguranja na koji oni moraju odgovoriti. U članku 15. Direktive o distribuciji osiguranja državama je nametnuta obaveza uspostave adekvatnih i učinkovitih izvansudskih postupaka rješavanja pritužbi i sporova između potrošača i distributera osiguranja koji se odnose na prava i obveze propisane u Direktivi o distribuciji osiguranja. Pri tome se mogu koristiti i tijelima u državama članicama koje već postoje.⁸⁵

72 Valja istaknuti da odredbe o izvansudskom rješavanju sporova, odnosno o podnošenju pritužbi ni na koji način ne utječu na pravo stranaka da zaštitu ostvaruju sudskim putem. Ipak, riječ je o mehanizmu koji je zaživio u praksi i kojim se, u obje njegove faze, koristi u cilju izbjegavanja sudskog rješavanja sporova.

⁸² EIOPA-BoS-12/069, od 14. 6. 2012., obj. na:

https://register.eiopa.europa.eu/Publications/Guidelines/Guidelines_on_complaints-handling_by_Insurance_Undertakings__EIOPA-BoS-12069_.pdf, (stranica posjećena 19. 11. 2019.).

⁸³ U pogledu hrvatskog prava, Zakon o osiguranju pitanje podnošenja pritužbi i prigovora zainteresiranih osoba uređuje u člancima 377. i 378. Rok za odgovor na pritužbu je 15 dana od dana zaprimanja pritužbe, odnosno prigovora. Prigovori se podnose u postupcima odštetnih zahtjeva po osnovi izvanugovorne odgovornosti za štetu, a pritužbe se odnose na ostale iskaze nezadovoljstva stranke.

⁸⁴ U Republici Hrvatskoj, u okviru Hrvatskog ureda za osiguranje, djeluju Centar za mirenje i pravobranitelj za osiguranje. Zakon o osiguranju predviđa u čl. 378. mogućnost podnošenja predstave HANFA-i ako stranka smatra da osiguravajuće društvo u svojem poslovanju ne poštuje svoje obveze, a HANFA je dužna u roku od 30 dana od zaprimanja predstave na nju obrazloženo odgovoriti.

⁸⁵ Prema hrvatskom Zakonu o osiguranju, odredbe o pritužbama i prigovorima protiv društava za osiguranje na odgovarajući se način primjenjuju i u pogledu distribucije osiguranja, odnosno na pritužbe i prigovore podnesene protiv postupanja (ostalih) distributera u osiguranju, uz dodatne specijalne odredbe vezane uz pritužbe i izvansudsko rješavanje sporova protiv postupanja distributera, sadržane u članku 427. Zakona o osiguranju.

USKLAĐENOST HRVATSKOG PRAVA S PRAVOM EUROPSKE UNIJE

PRAVNI IZVORI EU-a	HRVATSKI PROPISI
Direktiva 2009/103/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. 9. 2009. u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti (kodificirana verzija) SL L 263, 7.10.2009., str. 11 – 31 Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 6 Svezak 7 Str. 114 – 134	Zakon o obveznim osiguranjima u prometu, NN, br. 151/05, 36/09, 75/09, 76/13, 152/14
Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II) kako je posljednji put izmijenjena Direktivom (EU) 2016/2341 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. prosinca 2016. o djelatnostima i nadzoru institucija za strukovno mirovinsko osiguranje SL L 335 17.12.2009., str. 1 – 155 Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: Poglavlje 6 Svezak 10 Str. 153 – 307	Zakon o osiguranju, NN, br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20
Direktiva (EU) 2016/97 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. siječnja 2016. o distribuciji osiguranja, SL L 26, 2.2.2016., str. 19 – 59	Zakon o osiguranju, NN, br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20
Uredba (EU) br. 1286/2014 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. studenoga 2014. o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode za male ulagatelje i investicijske osigurateljne proizvode (PRIIP-ovi) SL L 352, 9.12.2014., str. 1 – 23 kako je dopunjena Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2017/653 od 8. ožujka 2017. o dopuni Uredbe (EU) br. 1286/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode za male ulagatelje i investicijske osigurateljne proizvode (PRIIP-ovi) utvrđivanjem regulatornih tehničkih standarda u vezi s prikazom, sadržajem, pregledom i revizijom dokumenata s ključnim informacijama te uvjetima za ispunjavanje zahtjeva za dostavu tih dokumenata SL L 100, 12.4.2017. str. 1 – 52	Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 1286/2014 o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode, NN, br. 112/18

PRAVNI IZVORI EU-a	HRVATSKI PROPISI
Smjernice o primjeni Uredbe (EU) 1286/2014 Europskog parlamenta i Vijeća o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode za male ulagatelje i investicijske osigurateljne proizvode (PRIIP-ovi) SL C 218, 7.7.2017., str. 11 – 14	Zakon o provedbi Uredbe (EU) br. 1286/2014 o dokumentima s ključnim informacijama za upakirane investicijske proizvode, NN, br. 112/18
Direktiva (EU) 2021/2118 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2021. o izmjeni Direktive 2009/103/EZ u odnosu na osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i izvršenje obveze osiguranja od takve odgovornosti SL L 430, 2.12.2021., str. 1 – 23	Države članice dužne su donijeti, objaviti i primjenjivati mjere potrebne radi usklađivanja svojeg nacionalnog zakonodavstva s ovom Direktivom do 23. 12. 2023., a u pogledu odredaba iz čl. 1., t. 8. i 18. do 23. 6. 2023. (članak 2. Direktive (EU) 2021/2118).
Smjernice EIOPA-e o postupanju osiguravajućih društava s pritužbama	Zakon o osiguranju, NN, br. 30/15, 112/18, 63/20, 133/20

ODLUKE SUDA EUROPSKE UNIJE

Presuda od 30. lipnja 2005., *Katja Candolin protiv Pohjola i Ruokoranta*, C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; presuda od 17. ožujka 2011., *Manuel Carvalho Ferreira Santos protiv Companhia Europeia de Seguros SA*, C-484/09, ECLI:EU:C:2011:158; presuda od 9. lipnja 2011., *Lavrador i Bonifacio protiv Companhia de Seguros Fidelidade-Mundial SA*, C-409/09, ECLI:EU:C:2011:371; presuda od 23. listopada 2012., *Vitor Hugo Marques Almeida protiv Comphania de Seguros Fidelidade-Mundial SA i ostalih*, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; presuda od 24. siječnja 2014., *Assicurazioni SpA Petillo protiv Unipol*, C-371/12, ECLI:EU:C:2014:26: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pravo Unije da uređuje osiguranje građanskopravne odgovornosti za štetu nastalu uporabom motornog vozila, odgovornost za štetu uređuje se nacionalnim pravom, nadležnost Suda za tumačenje prava Unije, Sud EU-a pazi da države članice imaju uspostavljeno osiguranje od automobilske odgovornosti kojim je pokrivena nacionalnim pravom država članica normirana građanskopravna odgovornost za štete proistekle iz uporabe motornih vozila.

Presuda od 19. travnja 2007., *Farell protiv Whittyja i ostalih*, C-356/05, ECLI:EU:C:2007:229; presuda od 1. prosinca 2011., *Churchill Insurance Company Limited protiv Benjamin Wilkinsona, Tracy Evans i Equiti Claims Limited*, C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799; presuda od 14. rujna 2017., *Delgado Mendes*, C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, ovlaštenici prava na osigurateljno pokriće

Presuda od 1. ožujka 2011., *Test-Achats*, C-236/09, ECLI:EU:C:2011:100: različito tretiranje u kalkulacijama premija i osigurnina između muškaraca i žena, zabrana različitog postupanja na temelju spola, suprotnost člancima 21. i 23. Povelje o temeljnim pravima u Europskoj uniji različitog tretiranja s obzirom na spol prilikom izračuna premija i osigurnina

Presuda od 1. ožujka 2012., *González Alonzo*, C-166/11, ECLI:EU:C:2012:119: zaštita potrošača u pogledu ugovora sklopljenih na daljinu, ugovor o osiguranju kao vrsta financijskih ugovora, neprimjenjivanje odredbi o zaštiti potrošača kod ugovora sklopljenih na daljini na ugovor o osiguranju

Presuda od 24. listopada 2013., *Drozdovs protiv Baltikums AAS*, C-277/12, ECLI:EU:C:2013:685: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, nematerijalna šteta, propisivanje nižih naknada štete od onih predviđenih direktivom, suprotnost pravu Unije odredbi o nižim naknadama štete od onih propisanih direktivom

Presuda od 4. rujna 2014., *Damijan Vnuk protiv Zavarovalnica Triglav d.d.*, C-162/13, ECLI:EU:C:2014:2146: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam uporaba vozila

Presuda od 26. ožujka 2015., *Litaksa UAB protiv BTA Insurance Company SE*, C-556/13, ECLI:EU:C:2015:202: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam »jedinствена premija«

Presuda od 23. travnja 2015., *Jean-Claude Van Hove protiv CNP Assurances SA*, C-96/14, ECLI:EU:C:2015:262: nepoštene odredbe u potrošačkom ugovoru o osiguranju

Presuda od 29. travnja 2015., *Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV v Hubertus Wilhelmus van Leeuwen*, C-51/13, ECLI:EU:C:2015:286: predugovorno informiranje kod ugovora o životnom osiguranju, dodatne informacije uz informacije određene direktivom, zahtjev da informacije budu jasne, precizne i nužne, načelo transparentnosti, učinci propuštanja davanja dodatnih informacija ne utječu na obvezu informiranja uređenu direktivom

Presuda od 7. travnja 2016., *Achmea Schadeverzekeringen NV i Stichting Achmea Rechtsbijstand*, C-5/15, ECLI:EU:C:2016:218: ugovor o osiguranju troškova pravne zaštite, pojam postupka, upravni postupak, faza prigovora pred javnim tijelom, odluka protiv koje se mogu podnijeti pravni lijekovi

Presuda od 15. prosinca 2016., *CED Portugal Unipessoal Lda*, C-558/15, ECLI:EU:C:2016:957: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, ovlašteni predstavnik društva za osiguranja sa sjedištem u drugoj državi članici, pasivna legitimacija za obveze iz osiguranja od automobilske odgovornosti, zastupanje »principala« iz druge države članice

Presuda od 10. listopada 2017., *Farell protiv Whittyja*, C-413/15, ECLI:EU:C:2017:745: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, nadležno nacionalno tijelo koje ima određene obveze na temelju direktive o osiguranju od automobilske odgovornosti – pozivanje na odredbe direktive s izravnim učincima

Presuda od 28. studenoga 2017., *Isabel Maria Pinheiro Vieira Rodrigues de Andrade i Fausto da Silva Rodrigues de Andrade protiv Joséa Manuela Proença Salvadora i dr.*, C-514/16, ECLI:EU:C:2017:908; obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam uporaba vozila

Presuda od 20. prosinca 2017., *J.L.N. Torreiro protiv Aig Europe Limited*, C-334/16, ECLI:EU:C:2017:1007; obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam uporaba vozila

Presuda od 4. rujna 2018., *Fundo de Garantia Automóvel protiv Alina Antónia Destapado Pão Mole Juliana and Cristiana Micaela Caetano Juliana*, C-80/17, ECLI:EU:C:2018:661; presuda od 24. listopada 2013., *Haasova protiv Petrika i Hoolingove*, C-22/12, ECLI:EU:2013:692: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, naknada štete na temelju osiguranja od automobilske odgovornosti

Presuda od 15. studenoga 2018., *BTA Baltic Insurance Company protiv Baltijas Apdrošinašanas Nams*, C-648/17, ECLI:EU:C:2018:917: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam uporaba vozila

Presuda od 20. lipnja 2019., *Linea Directa Aseguradora SA protiv Segurcaixa, Sociedad Anónima de Seguros y Reaseguros*, C-100/18, ECLI:EU:C:2019:517: obavezno osiguranje od automobilske odgovornosti, pojam uporaba vozila

Presuda od 29. travnja 2021., *Powiat Ostrowski protiv Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny*, C-383/19, ECLI:EU:C:2021:337: obveza ugovaranja osiguranja od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornih vozila, doseg u pogledu registriranog i neodjavljene vozila namijenjenog za uništenje, a koje se nalazi na privatnom zemljištu

Presuda od 20. svibnja 2021., *K.S. protiv A.B.*, C-707/19, ECLI:EU:C:2021:405: obavezno osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornih vozila, doseg u pogledu ograničenja obveze pokrića troškova vuče vozila na troškove nastale na području države članice, a troškova parkiranja na one koji su nužni

Presuda od 10. lipnja 2021., *Van Ameyde España SA protiv GES, Seguros y Reaseguros SA*, C-923/19, ECLI:EU:C:2021:475: obavezno osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu uporabe motornih vozila, doseg u pogledu isključenja iz osigurateljnog pokrića štete koja je poluprikolici nanosena vučnim vozilom za koje je bila priključena pri nezgodi